ÜÇ KITADAN SESLER

Latin Amerika-Asya
Afrika'dan Şiirler

Derleyen ve Çeviren: GÜRHAN UÇKAN

3

ÜÇ KITADAN SESLER

GÜRHAN UÇKAN

ÜÇ KITADAN SESLER

LATİN AMERİKA - ASYA AFRİKA'DAN

ŞİİRLER

DERLEYEN VE ÇEVİREN

gürhan uçkan

YARIN YAYINLARI

Gürhan Uçkan'ın diğer kitapları

GABRİEL (Öyküler) — 1982

SEVDALAR DA GEÇİCİ (Şiirler) — 1982

İÇİNDEKİLER

Önsöz 11

LATİN AMERİKA

ŞİLİ

Pablo Neruda

Diktatörler 15
The United Fruit Co. 16
Şili'ye Karşı Buyruk Alanlar 18
Kristobal Miranda 20
Orta Amerika 21

Nicanor Parra

Küçük Burjuva Duası 22
Tören 24
Genç Ozanlar 25

Victor Jara

Şili Stadyumu 26
İşime Giderken 29
Bir İşçiye Çağrı 30
Özgür Türkü 31
Seni Anıyorum Amanda 32

KÜBA

Nicoals Guillén

Vali 33
Madrit 33
Sao Paulo 33

Perde 34
Satar Mısın Bana 36
İnfaz 38
Goril 39
Sevecenlik Meleğine 39
Açlık 40

Roberto Fernandez Retamar
Öteki 41
Bir Çıkartma Askerine Ağıt 42

José Alvarez Baragano
Pentagon'da 43

Luis Marre
Kennedy'nin Ölümüne Ağıt 45

PERU

César Vallejo
Hepsi 46
Günlerdir, yoldaşlar 47
Ak Bir Taş Üzerinde Kara Bir Taş 48
Hücre 49

Javier Heraud
Yeni Yolculuk 50

MEKSİKA

Octavio Paz
"Genç Asker" den 52
Ölme Nedenleri 54

BREZİLYA

Carlos Drummond de Andrade
Çocukluk 57
Gece Geçerken 58

NİKARAGUA

Fernando Gordillo Cervantes
Bir Ülkenin Ederi 60

Ölü 60
Şimdi Biliyorsunuz O Öldü 61
Delikanlı Bir Ölü 61

GUATEMALA

Ono René Casitlio

Doyum 62
Yarın Hesap Sorulurken 63
En Acı Günlerde Bile 64
Politikadan Uzak Aydınlar 66

URUGUAY

Daniel Viglietti

Kimlik 68
Genç Kız 69
Uzak ve Yakın 70

ASYA

FİLİSTİN

Mahmut Derviş

Gömütten Çağrı 72
Geri Dönenleri Beklerken 74
Arap Olduğum İçin 76
Perde İnince 77

Samih el Kasım

Yirminci Yüzyılda 79
Mapusaneden Mektup 80
Şafağı Beklerken 81
Yakında 82
Ayrılık 84

Tevfik el Zeyyat

Kar 85
Olmayacak Şey 86
Gömün Ölülerinizi ve Kalkın 88

Fatva Tukan
Vatanıma Seslenış 89
Vatanımda 92

Salim Jabran
Göçmen 93
Ezilmek İstenen Bir Halk 94

VİETNAM
Ho Chi Minh
Dolunay 95
Bin Ozan Antolojisini Okurken 95
Şafaktan Önce Yola Çıkış 96

PAKİSTAN
Faiz Ahmed Faiz
Bir Mapusane Akşamı 97

İRAN
Said Sultanpur
Bu Korku Kıyısında 98

KORE
Yi Kwang - Su
Bir Rüzgâr Çiçeği 101

AFRİKA

GÜNEY AFRİKA
Dennis Brutus
"Martha,ya Mektuplar" dan 104
Ölü Bir Afrikalıya 107
Sesler Başlıyor Yine 108
Her Nasılsa Yaşıyoruz 109

Mazisi Kunene
Çığlıklar 110
Başkaları 111
Öç 111
Politik Tutuklu 112

Ezekiel Mphahlele
Ölüm 113

Keorapetse Kgositsile
Bildiri 119
Kıpırdayan Bir Şey Yokken Halkım 120

I. Choonara
Gaza'67 121
Politik Sığınma 122

C.J. Driver
Karanlığa, Şarkı Söyleyerek 123

NİJERYA

Wole Soyinka
Sivil ve Asker 125

Gabirel Okara
Gizemli Davul 126

Chinua Achebe
Göçmen Ana ve Çocuk 128

John Pepper Clark
Abiku 129

SENEGAL

Birago Diop
Boşunalık 130

David Diop
Akbabalar 132
Senin Varlığın 133

MOZAMBİK

Jose Craveirinha
Geleceğin Vatandaşının Şiiri 134
Gemideki Zencinin Türküsü 135

Rui Nogar
İstemeden Savaşa Giden Bir Asker İçin Şiir 136

GANA

Eilis Ayitey Komey
Bunca Zarardan Sonra 138

Jawa Aprontl
Cenaze Töreni 139

ANGOLA

Agostino Neta
Kınaksiksi 140
Hadi Hoşça Kal 142

KAMERUN

Mbella Sonne Dipoko
Acı 144
Sürgün 145

MADAGASKAR

Jean - Joseph Rabearivelo
Traduits de al nuit'den 146

GAMBİA

Lenrie Peters
Paraşütlü Adamlar 148

MALAWİ

David Rubadiri
Bir Afrika Fırtınası 150

ŞİİRLER ÜZERİNE NOTLAR 152

OZANLAR 153

OZAN DİZİNİ 160

ÖNSÖZ

Sanatın toplumsal işlevi açısından yüzyılımız, özellikle şiir örneğinde, çok ilginç gelişmelere tanık oluyor. İleriye dönük, onurlu yaşamaya açık ve barış içinde yaşama ilkesine sadık ozanların sayıları giderek artıyor; büyük ozanlar salt büyük ülkelerden çıkmıyor, küçük ülkeler de büyük ozanlar yetiştiriyor. Şiirin sesi, yazılı olarak, türkülerde söylenerek sınırları aşıyor. Birbirlerine coğrafi olarak uzak ozanlar, aynı yollarda, aynı yöne yürüyorlar. Ve hep bir ağızdan, güzel günlerin şiirlerini söylüyorlar.

Biz bu çalışmamızda, yukarda değindiğimiz ozanlardan kendi olanaklarımızın elverdiği kadarını bir araya getirdik. Memleket adlarını, salt okur için kolaylık olsun diye verdik. Çünkü buradaki ozanlardan önemli bir bölümü kendi ülkelerinde onurlu bir yaşam aradıkları için sürgün edilmiş, baskı altında yaşamışlardır. Ancak birkaçı mutlu günleri görebilmiş ve yıllar boyu yazdıkları özlem şiirlerine, yeni dönemin şiirlerini eklemişlerdir.

Ozanların dünya görüşlerini çalışmamız için yol gösterici olarak aldığımız için, kendilerini büyük okur kitlelerine kabulettirmiş ozanlar yanına, belki salt rastlantı sonucu şiirlerini bulduğumuz (ve bazıları genç yaşta öldürülmüş olan) az tanınan, ya da hiç tanınmayan ozanları aldık. Önemli olan aynı geleceğin şiirlerini yazıyor olmalarıydı. Öte yandan, bireyci bir yaşamın şiirlerini büyük beceriyle yazan ve ekonomik amaçlarla hazırlanan antolojilerde bolbol rastlanılan ozanları ilgi açımızın dışında tuttuk. Bu nedenle, örneğin Latin Amerika'dan Borges'i, Afrika'dan Senghor'u içermeyen bir çalışma sunduğumuz için çalışmamızı eksik bulanlar ola-

caktır. Biz bunu, diğer ozanlara olan saygımızdan ötürü yaptık; kuşkusuz bir çok eksiğimiz var ama bunlar, demin değindiğimiz "eksiklikler" değildir.

Seçtiğimiz şiirleri, her şeyden önce titiz bir şiirsever olarak okuduk, içtenlikle sevdik ve başkaları da okusun istedik. Tek bir şiiri salt ozanın dünya görüşünden ötürü almadık. Eğer yine de kulağa hoş gelmeyen, okurun şiir özlemini gidermeyen örnekler bulursanız, bilin ki kusur çeviridedir, ozanda değil.

Çalışmamızın temelini, daha önce çeşitli dergilerde yayınladığımız çeviriler oluşturdu. İyi-kötü, çeviri şiirde bir on yıl doldurmuş birisi olarak, bu şiirleri titizlikle gözden geçirdik ve gerekli gördüğümüz değişiklikleri yapmaktan çekinmedik. Bu arada işi genişlettik, yeni ülkelere ve yeni ozanlara vardık. Çin, Hindistan, Arjantin ve Arap ülkeleri gibi edebiyatları çok zengin ülkelere, yeterince eğilmenin bu çalışma için güç olacağını düşünerek, bu ülkelerden örnekler almadık. Yine de çalışmamızın, sizlere yeni ozanlar ve seveceğiniz şiirler vereceğine inanıyoruz.

Çeviri şiire giden yolu bize bir ağabey sevgisiyle Yansıma dergisinin sayfalarında açan değerli ozan Tekin Sönmez'e görüşleri ve önerileriyle bize destek olan öğretim görevlisi ve yazar dostumuz Sinan Sönmez'e ve henüz yalnız mektuplarla görüşmekte olduğumuz halde bizi büyük sevecenlikle dost çevrelerine alan tüm Yarın'cılara teşekkür etmeyi görev biliyoruz.

Gürhan Uçkan
Haziran 1983

LATİN AMERİKA

"kaktüs kemirenlerinden biri midir
brezilya'nın
yoksa nil'e tapan ve aç yatan bir
fellah mıdır
kimbilir belki de rio'lu bir gecekondulu
insan nerede başlar belli değil ki..."

Hasan Hüseyin
"Kızılırmak"

Pablo Neruda

Şili

DİKTATÖRLER

Şeker kamışlarına bulaşmış bir koku var,
kan ile beden karışımı
tüveyç yaprağı gibi mide bulandırıyor
yeni kazılmış mezarlar kırılmış kemiklerle dolu
hindiston cevizi yaprakları arasından
ölüm hırıltıları geliyor usul usul...
Nazik diktatör konuşuyor
—takınmış altın sırmalarını—
kafasında melon şapka, yakaları kolalı
saat gibi pırıl pırıl sarayı
koridorları kaplamış
eldivenli işveli kahkahalar
katılıyor ölü seslerine
taptaze gömülmüş mor dudakların...
İçin için ağlamak görünür bir şey değil
aynen bir bitki gibi
tohumlarını sonsuza dek yeryüzüne döken
koca yaprakları ışıksız bile büyüyen...
Yavaş yavaş artıyor nefret
darbeden darbeye, uğursuz suyunda bataklığın,
sessizlik ve balçık dolu
bir hayvan burnu gibi...

THE UNITED FRUIT CO. ...

Borazan sesleri duyulduğunda
her şey hazırdı yeryüzünde
Yehova paylaştırmış yeryüzünü
Coca Cola, Anaconda,
Ford Motor ve diğer şirketler arasında.
En sulu parçayı
'The United Fruit Co.' kendine ayırmış
yurdumun orta kesimini
Amerika'nın tatlı bileğini.
Yeniden vaftiz etti toprakları
"Muz Cumhuriyetleri" olarak;
uyuyan ölülerin,
yurduma özgürlük, yücelik
ve bağımsızlık için çok şey vermiş
bunca yiğidin ardından
sahneye koydu kendi şaklabanlık operasını;
çıkarıp Sezar'ın tacını orta yere
yok etti bağımsızlığı
Tüm kara sinekleri başına topladı
bu apaçık iştah.
Trujillo sinekleri, Tacho sinekleri,
Carias sinekleri, Martines sinekleri
Ubico sinekleri,
kan ve marmeladın alçak gönüllü ıslak sinekleri,
zulmün hamurunda yoğrulmuş
pek akıllı sinekler...

Bunca kana susamış sinekler arasında
demirliyor gemilerini
"The Fruit Company" ;
sömürülen yurdumun hazineleri
tabaklara konmuş yemekler gibi
sunuluyor gemilere.
Limanların yapışkan uçurumlarına
kızılderililer düşüyor;
şafak nemini kefen edinmiş
bir beden düşüyor
bir şey, sanki bir yonga
çürük meyveler gibi
çöplüğe atılmış...

ŞİLİ'YE KARŞI BUYRUK ALANLAR

Kişi her şeyin ardında yatanı görmesini bilmeli:
bunca hainin ve kemirgen sıçanın ardında
sofralar kurup
kimine yemek, kimine kurşun sunan
koca bir imparatorluk var.
Yinelemek istiyorlar
Yunanistan'daki büyük başarılarını ;
ağırlayıp Yunan hovardalarını kokteyllerde
dağlara çıkmış halka kurşun yağdırıyorlar.
Onlara göre
durdurmalıyız Samothrace Zaferi'nin yeni uçuşunu
insanları asmalıyız, öldürmeliyiz
elimize New York'tan tutuşturulan kanlı bıçağı
biz batırmalıyız kurbanlara...
Her başkaldıran halkın direncini
biz kırmalıyız ateşle.
Silâhlandırıp Chang'ı ve zalim Videla'yı
saçıp paraları mapusanelere
bir de uçak vermeliyiz ki altlarına
bombalasınlar kendi halklarını...
İki el sıkışıp, birkaç dolar tutuşturalım,
gerisini artık onlar çözümlesinler,
nasılsa yalanı da kıvırırlar,
dans da ederler ölülerin üzerlerinde...
Onların "1 Nolu" hanımları
mink kürk giyerler,
oysa halkın çektiklerinin önemi yok
bakır işinde özveri gerek!
İşte ortada gerçekler

bunca emekli general
müdür yardımcısı olmuş
Chuquicamata bakır şirketinde...
Ve nitrat işlerinde söz hakkı
"Şilili" generalin
Yoksul işçilerin isteyecekleri ücreti
o saptar kılıcıyla.
Kararlar yukarlarda alınır.
dolar tomarları ardında
apaçık buyruk kulluğu yapar cüce hainler
çürür vatan ağacının gövdesi
polislik ederken generaller...

KRİSTOBAL MİRANDA
(Tocopilla'da kürekçi)
Sana körfezdeki koca mavnalarda rastladım Kristobal,
alev alev bir kasım gününe sarınmış,
deliler gibi akıyordu sodyumnitrat,
yukardan aşağı, denize...
Her şeyi anımsıyorum,
maden tepeciklerini
ve durgun suyu;
sırılsıklam olmuş mavnacılar
nitrat kanlarını kürüyorlardı.
Omuzları yakan acımasız maden
kör midelerine doluyordu mavnaların.
Orada kürekçiler,
asitin erittiği şafağın kahramanları
ölüme yargılı
dimdik ayakta
küremekte nitrat sellerini.
Kristobal, bu ağıt sana,
seninle beraber kürek sallayanlara,
göğüsleri asitle yanmış,
ciğerleri öldürücü gazlarla dolu
parçalanmış kartallar gibi
yürekleri kabarmış olarak
kentin sokaklarına düşüp
uzak'lardaki kırık haçlara dek
yuvarlanıncaya kadar
kürek sallayanlara bu ağıt.
Bugünlük yeter Kristobal,
unutmayacak bu kâğıt parçası seni, hiçbirinizi,
körfezin mavnacıları,
gözlerim sizin işçi ellerinizle birlikte oynuyor,
ve ruhum sanki bir kürek
siz çöl evlâtlarının yanında
durmadan kan ve kar küreyen!

ORTA AMERİKA

Görüyor musun, kötü yıl
dikenli çalıların gölgeleri ardında
coğrafyamızın kemerini?
Ballı bir kekteki yıldızdan dalgalar
gibi ve onun mavi arıları yöneliyor
kıyıya ve kıvılcımlar
iki denizden uçuyor
bu daracık karaya...
Bir kamçı gibi ince toprak
acı gibi yanan,
Honduras'taki adımın
Santa Domingo'daki kanın
geceleyin, dokunuyor bana
gözlerin Nikaragua'dan,
çağrıyor beni
ve bu Amerikan topraklarında ben
konuşmak için kapıları açıyorum
bağlı dillere dokunuyorum
çekili perdeleri açıyorum
ellerimi kana daldırıyorum
Oh, memleketimin
acıları, oh, bu büyük egemenliğin
çıngırakları sessizliğin
ölüm-kalım savaşının köyleri
gözyaşlarının kemeri...

Nicanor Parra
Şili

KÜÇÜK BURJUVA DUASI

Sen de ulaşmak istersen
o küçük burjuva cennetine
Sanat için Sanat yolunda gitmelisin
ve epey tükürük yutmalısın:
yol uzun, çıraklık zaman ister.

İşte neler öğrenmen gerektiğinin listesi:
Boyunbağını artistce düğümle
Uygun kişilere ver kartvizitini
Herkesin parlattığı kunduraları
bir de sen parlat.
Aradabir aynaya danış
(Bir yüzden bir de yandan)
Bir yudum konyak yuvarla
Kemanla viyolonseli ayırt et
Konukları pijamayla karşıla
Dikkat et saçın yüzüne düşmesin
Ve epey tükürük yut.

Toplantılarda ilgi çekme duygusu
sarmışsa içini küçük burjuvanın
sırasında yürümeyi bilmeli dört ayak
aynı anda hem gülüp hem de aksırmalı
takla atabilmeli her alanda
cinsel organları tanrılaştırarak
ayna önünde giyinip soyunmalı

kalemle geçmeli gülün ırzına
tonlarca tükürük yutmada ustalaşarak

Bütün bunların ardından sorabiliriz:
İsa da bir küçük burjuva değil miydi?
Sen de ulaşmak istiyorsan
o küçük burjuva cennetine
hünerli fırıldak olmalısın:
cennete girebilmek için
biraz da akrobatlık gerek.

Öylesine haklı ki gerçek sanatçı
tahtakurusu öldürerek eğlenmekte!

Kurtulmak için bu kısır döngüden
"acte gratvit"i öğütleriz:
Gözük ve kaybol
uykuda gezer gibi dolaş
döküntüler üzerinde vals yap
kollarında silkelerken yaşlı adamı
gözünü gözlerinden ayırma
ölmekte olan birine saati sor
avucunun içine tükürerek
yatağından kalktığın gibi yangına koş
dağıt cenaze törenini
dişiliğin ötesine geç
aç ki gömütün tepesini
içinde ağaç olup olmadığını gör
geç dur bir yandan öbür yana
hiç düşünme ne zaman ve niçin diye
...salt iş olsun diye...
...artist bıyığı ile...
...düşünce hızıyla...

TÖREN

Her dönüşümde ülkeme
uzun bir yolculuktan sonra
ilk yaptığım şey
ölenleri sormak:
Yiğitliktir ölmek
niçin öldüğünü bilenlere,
ve o yiğitlerdir bize
doğruyu gösterenler.

İkinci sorum olur
yaralılar.

Anca bundan sonra
bitince bu tören
kendimde yaşama hakkını bulurum:
içerim, yerim, dinlenirim.

Daha iyi görebilmek için
kaparım gözlerimi
ve birikmiş öfkem ile başlarım
yüzyılın başlarından bir türkü söylemeye.

GENÇ OZANLAR

Yazın dilediğiniz gibi,
canınız nasıl çekerse, öyle
çok kan aktı köprünün altından
artık kuşku büyük
tek bir yolun doğruluğundan.

Şiirde her şeye izin var.

Tek bir koşulla:
Ak kâğıtta
bir adım ileri gidebilmeniz gerek.

Victor Jara

Şili

ŞİLİ STADYUMU

11 - 15 Eylül 1973

Beş bin kişiyiz burada
kentin bu köşesinde.
Beş bin kişi.
Kim bilir ne kadarız
kentlerde ve tüm ülkede?
Yalnız burada
eken-biçen ve fabrikaları işleten
on bin el.
İnsanlığın ne kadarı
başbaşa bırakıldı
açlık, soğuk, panik, acı,
yılgınlık, dehşet ve çılgınlık ile?
Uzaydaki yıldızlar gibi
yitip gitti altımız.

Biri öldü; ikincisini dövdüler
—oysa hiç inanmazdım ben
bir insanın düvülebileceğine-
kalan dördü son vermek istedi
bu dehşete:
biri kafasını duvara vurdu
diğeri kendini boşluğa attı
ama tümünün gözlerinde
ölümün sabit bakışı vardı.
Nasıl dehşet doğuruyor faşizmin yüzü!
Yürütüyor plânlarını
bir bıçakucu keskinliği ile.
Hiçbir şey önemli değil onlar için:
kan sanki madalya,
vahşet kahramanlık.
Tanrım! Bu mu yarattığın dünya?!
Bunun için mi yedi gün harcadın?
Topu topu bu dört duvar
ve içinde eriyen insanlar
hem de ölüme yalvara yalvara...
Ama birden bilinçleniyorum,
görüyorum ki bu
makine temposu ile atan
ama yüreksiz bir gövdenin işi!

Ve askerler gizleyemiyorlar
kendi ebelerinin iğrenç yüzlerini.
Haykırsın Meksika Küba
tüm dünyaya bu vahşeti.
Biz on bin eliz burada
hiçbir şey üretemeyen,
ne kadarız tüm ülkede?
Onların tanklarından ve bombalarından
çok daha güçlü vuracak
yoldaş başkanımızın kanı.
İndireceğiz yumruğu yeniden!
Öylesine güç ki
vahşet üzerine türkü söylemek...
Yaşadığım dehşet,
öldüğüm dehşet.
Sonsuza dek uzayan şu an,
içerdiği sessizlik ve çığlıklar
getiriyor türkümün sonunu.
Bugüne dek hiç görmediğim
bugüne dek hiç yaşamadığım
ve şu an algılıyor olduğum şey
getirecek o günü....

İŞİME GİDERKEN

İşime giderken
seni düşünüyorum.
Kentin sokaklarını geçerken
seni düşünüyorum.
Kim olduklarını, nereye gittiklerini
hiç bilmediğim insanlara
bakarken buğulu camlar ardından
seni düşünüyorum,
varlığımı bütünleyen
geleceğimin bir parçası olan seni.
Yaşamın acı saatlerini
tatlı anılarını,
bir büyük öykünün başlangıcında
sonunu hiç bilmeden çarpışmayı
düşünüyorum.
Günlük vardiya bitip
kurduğumuz çatıların gölgelerini
uzata uzata gelince akşam
ve tartışırken dostlarla
bir iş dönüşü yorgun,
anlamaya çalışırken bugünü ve yarını
seni düşünüyorum.
Eve döndüğümde seni
beni bekler buluyorum:
birlikte yeni düşler dokuyoruz
o büyük öykünün başlangıcında
giriyoruz kavgaya
sonunu hiç bilmeden.

BİR İŞÇİYE ÇAĞRI

Kalk ayağa
dağlara bak!
Rüzgârın, güneşin ve suyun kaynağına.
Sen ey işçi,
Sen ki nehirlerin yatağını değiştiren
Sen ki direncin buğdayını eken biçen
kalk ayağa,
ellerine bak!
Tut ki kardeşinin elini
güçlenesiniz.
Gideceğiz hep birlikte
kan ile birleşmişiz biz.
Bugün başlıyor gelecek!
Kurtulalım artık yoksulluğun yaratıcısından,
Kuralım krallığını eşitliğin ve adaletin.

Es, rüzgâr gibi
Aç, dağ geçitlerinin vahşi çiçeği gibi!

Temizle ateş gibi nam'usunu tüfeğinin,
zamanıdır kendi gerçeğimizi yaratmanın
bize cesaret ver ki çarpışalım!

Es, rüzgâr gibi
Aç, dağ geçitlerinin vahşi çiçeği gibi!

Kalk ayağa
ellerine bak!
Tut ki kardeşinin elini
güçlenesiniz.
Hep birlikte gideceğiz
şimdi ve ölüm saati çalınca
kanla birleşmişiz biz!

ÖZGÜR TÜRKÜ

Bir küçük güvercindir benim sözcüklerim,
sığınacak yuva arayan
taşan, kanatlanan
uçan, uçan, uçan...

Özgürdür benim türküm
elini uzatan herkese
vermek ister kendini,
içini döken herkese...

Bir zincirdir benim türküm
başlamadan, bitmeden
ve her halkası
bir başka halk türküsü.

Haydi türküler yakalım birlikte
tüm insanları yeryüzünün
diyelim ki türkü bir güvercindir
süzülen, ulaşan, taşan, kanatlanan
uçan, uçan, uçan...

SENİ ANIYORUM AMANDA

Seni anıyorum Amanda,
koşarken sırılsıklam sokaklarda
Manuel'in çalıştığı fabrikaya.
Tatlı gülümsemen kaplamış yüzünü
saçlarında yağmurdan inciler...
Nasılsa birlikte olacaktınız ya
bu sana yetiyordu Amanda...

Sadece beş dakikacık,
koca yaşamın beş küçük dakikası...
Sonra çalıyordu sirenler
ve ikinizde dönüyordu işbaşına.
Çevrene ışık saçarken sen
çiçek açıyordun beş dakikada.

Ve günü gelince Manuel,
çıktı dövüşmek için dağlara,
o ki sinek incitmemiştir
vurdu gitti dağlara...
Sonra bitti her şey
beş dakikada.
Bak işte, sirenler çalıyor,
işbaşı vakti geldi:
Oysa bir çoğu dönmeyecek artık,
biri de Manuel...

Seni anıyorum Amanda,
koşarken sırılsıklam sokaklarda...

Nicolas Guillen

Küba

VALİ

Köpeğine öğrettiğin zaman
savunmasız bir zenciye saldırmayı
ve bir ısırıkta ciğerini parçalamayı ;
çetenin sen de bir üyesiyken
ve kuyruk sallayıp geceleri havlarken
sen, kin dolu beyaz adam, yeterlisin
eyalet seçimlerinde vali olmak için !

MADRİT

Sülfür bulutları altında
yatıyor genç bir militan,
şimdiden yaşlanmış bir genç.
Göğsünden bir ağaç fışkırıyor.
Anlıyor musunuz?
Ben anlıyorum !

SAO PAULO

Köprüden köprüye
düş ırmaklarına atlayıp duruyorsun
aynen evde kalmış bir kızın
oğul edinme umudu gibi boşuna.
Sen ileri atılma dileğiyle dolu
kısır kitlelerin oluşturduğu...

PERDE

Gece, samba. Dans salonları. Viski. Kara bir deniz.
Aynadaki gölgeler gibi
görünüp yokolan kadınlar.
Bir cehennem kokteyli bu ;
kâbus bir barmen
karıştırıyor çimento ile demiri
su ile öfkeyi.
Kan, alkolü bu kokteylin
gözyaşlarına kafa yormanın
nefis çekiciliği.
(Onları unutanları Tanrı korusun !)

Evleri işitiyorum,
bir metal takırtısı içinde
gökyüzüne fırlayan evlerin seslerini.
Bitmeyen günahın evleri !
Ya tepelerdeki gecekondular ?
Hımmm, bayım,
gecekondularda yaşam
bildiğiniz gibi
gayet kötü.

Kat kat yükselirken yapılar
yankılanırken sesler betonda
tan yanığı boyarken kızıla
galerileri
bir metresin yanakları gibi
ilk olmanın utancı ile kızarmış
düş görüyorum
Brezilya güneşi altında.

Ben onu nerede gördüm ?
Tanrım düş müydü gördüklerim
Moskova'da
Bulgaristan'da
Bratislava'da
Romanya'da
Polonya'da
Ve Budapeşte'de !

Onu Havana'da gördüm
düş değildi, gözlerimle gördüm.
Ayakkabısı olmayanların dinlendiği
mermer sarayları,
kendi alınterleri ile yapılmış konaklarda
dinlenen işçileri gördüm,
John'un hasta kızı için yapılmış
Düşes'in kırevi,
dağ, plaj, içecekler, havyar, herşey
kalacak yeri olmayanlarındı artık
gözlerimle gördüm.

Ya burada, Copacabana kentinde?
yine gördüm onu,
henüz düş olsa bile.
Ama biliyorum
gün geliyor,
geliyor o gün,
duyuyorum kükrediğini
Pernabuco ve Bahia'dan kopan kuzeydoğu rüzgârının
ve doğuyor Brezilya güneşi altında
kandan ve baruttan bir gün.

SATAR MISIN BANA?

(Prag'daki Lumir Civrny'e)

Satar mısın bana havayı,
parmaklarının arasından akan
yüzünü okşayan, saçını düzelten havayı?
Beş "peso"luk bir rüzgâr var mı
benim için tayfun değerinde olan
satabileceğin bir parça rüzgâr?
Belki biraz temiz hava vardır
satın alabileceğim
kuşlar için yaptırdığın bahçendeki
çiçekleri açtıran
biraz hava (tümü değil)
on "peso"luk bir hava.

Hava, konar bir kelebeğe
uçar, geçer.
Kimsenin değildir o, kimsenin.

Satar mısın bana gökyüzünü?
Bazen mavi
bazen külrengi gökyüzünü?
Sanki çatısıyla ev alır gibi
elma bahçenle birlikte aldığın
o bir parça gökyüzünü?
Bir dolarlık
iki kilometrecik
gönlünden ne koparsa
o kadarcık gökyüzünü?

Bulutlanmış gökyüzü.
Çok yüksekten geçer bulutlar.
Kimsenin değildir onlar, kimsenin.

Satar mısın bana yağmuru,
gözünün yaşını, dilinin nemi suyu?
Bir dolarlık ırmak suyunu,
küçük ve şişman bir kuzu gibi
buluttan düşen damlayı,
dağlardan akıp gelen yağmur suyunu
köpeğinin su kabındaki suyu?...
Ne dersin bir parça denize, bir göle,
yüz dolarlık göle?

Su dökülür ve köpüklenir.
Su köpüklenir ve geçer.
Kimsenin değildir o, kimsenin.

Yeryüzünü satabilir misin bana,
herşeyin başı yeryüzünü,
sonsuz geceyi,
dinazorların dişlerini,
tarih öncesinin kemiklerini,
satabilir misin bana balta girmemiş ormanları
ölü kuşları,
taş balıkları,
volkanların sülfürünü,
milyarlarca yıllık
yaşamı ? Satabilir misin
yeryüzünü ? Satabilir misin
yeryüzünü? Satabilir "misin"?...

Senin yeryüzün benimdir.
Her ayağın yeri vardır orda.
Kimsenin değildir o, kimsenin.

İNFAZ

Elleri bağlı bir adamı
kurşuna dizecekler.
Dört asker
ateş edecek.
Aynen öldürecekleri adam gibi
elleri bağlı
dört sessiz asker.

"Kaçabilir misin?"
"Kaçamam!"
"Vuracaklar!"
"Ne yapabiliriz?!"
"Belki tüfekler boştur..."
"Her birinde cıvalı altı kurşun var!"
"Belki vurmaz askerler!"
"Hadi salak sen de!"

Ateş ettiler.
(Nasıl vurabildiler?)
Öldürdüler.
(Nasıl öldürebildiler?)
Dört kişiydiler
dört sessiz asker
ve bir de kılıcını indirip
komut veren subay.
Dört askerdiler
elleri bağlı
aynen öldürdükleri
adam gibi.

GORİL

Goril bir hayvandır
hemen hemen insan.
Pençeden çok ayakları var,
kelepçeden çok elleri.
Sözünü ettiğimiz
Afrika ormanlarındaki goril.

Burada gördüğünüz hayvan
hemen hemen goril.
Ayak yerine pençe
el yerine kelepçe.
Sizlere gösterdiğim
Amerikan gorili.

Adamlarımız onu
bir barakada yakalamış
hayvanat bahçesi için...

SEVECENLİK MELEĞİNE

Sevecenlik meleği,
sen ki bakır parçasından
yoksula umut
zengine bolluk veriyorsun...
Senin Kübalı iyiliğine, anacığım,
hep inanmışımdır;
onun için senden diliyorum,
göster melekliğini
ver umudu zengine
bolluğu bana!

AÇLIK

Bu açlıktır. Bir hayvan
zehirli bir dişten
ve tek gözden oluşan.
Onu kimse kandıramaz
kimse kafese tıkamaz.
Kahvaltı, yemek yetmez
bu hayvan doymak bilmez.
Her olduğu yerde kan çıkar,
aslan gibi kükrer
boğa yılanı gibi sıkar.
İnsan gibi düşünür.

Burada gösterilen
Hindistan'da yakalandı
(Bombay'ın kenar mahallelerinde).
Başka birçok yerde bulunur
daha az — daha çok
ama hep tehlikeli.

Yanına pek sokulmayın!

Roberto Fernandez Retamar

Küba

ÖTEKİ

1 Ocak 1959

Biz sağ kalanlar
yaşadığımız için kime teşekkür edelim?
Kim öldü benim yerime cezaevi avlusunda?
Kim vuruldu yüreğinden
bana atılan kurşunla?
Hangi ölümden arda kalmışsam kalayım
artık onların kemikleri benim,
artık onların fırlak gözleri
dünyaya bakan gözlerimdir benim.
El ise onun değil,
benim de değil,
yazar patlayan sözcükler
dünyaya ve yaşama değgin
artık içinde onun bulunmadığı...

BİR ÇIKARTMA ASKERİNE AĞIT

Senin büyükbabanın babası Teksas'da büyüdü
Meksikalı esmer kızların ırzına geçti,
at çaldı.
Mary Stonehill ile evlenene dek böyle yaşadı.
Sonra bir ev kurdu, içine meşeden mobilyalar yaptı:
kapısına "God bless our home" (*) yazdı.

Senin büyükbaban Santiago de Cuba'ya çıktı,
İspanyol gemilerinin battıklarını ve
geri döndüklerini gördü.
Arkalarında rom buharları bırakıyorlardı —
biraz da melez özlemi, boşuna.

Senin baban barışçı bir kişi olarak
Guatemala'daki on iki adama paralarını ödemekle yetindi.
Sen de kendi ücretine sadık kalarak
1962 sonbaharında Küba'yı işgâle kalktın.

Bugün pamuk tarlasında sen gübresin.

(*) "Tanrı evimizi takdis etsin"

José Alvarez Baragano

Küba

PENTAGON'DA

Bizden söz ediyorlar,
onları işitiyorum ben.
Kara zarlar atıyorlar
öfkeden ağlıyorlar
ölümü masalarında yakıp
petrol ile kanı karıştırıyorlar,
ekmeği tükürüp atıyorlar...
Suç peygamberleri onlar,
cam duvarların ve
soğuk hava ardından ben
onları işitiyorum.
İçlerine çektikleri hava
barut ve kömür karışımı —
senden söz ediyorlar
ve benden.
Adımlarımızı ölçüyorlar
ağırlığımızı tartıyorlar
bir sayı ile çizerek bizi
deftere yazıyorlar.
Onlar için biz Hiroşima'yız,
atılmak için
pas ve benzin bulutlarına.
Oysa seslerimiz ortada,
duyulmasa bile orda, o odada.

Çünkü bizi ölçecek cetvel
yerleştirecek harita
uçuracak bomba
yok!
Bizden söz ettiklerini duyuyorum
alacakaranlıktan alacakaranlığa
ama hep karanlıkta...
Biz emek verirken burada
yüreklerimiz güçle atarken
gece gibi yaz gibi hızla
en önde ilerlerken...

Luis Marre
Küba

KENNEDY'NİN ÖLÜMÜNE AĞIT

O güzelim mısırlar
zehirle sulandılar
o tatlı kabaklar
zehire bulandılar
Ölüm yağdı durmaksızın
Güney Vietnam göklerinden
Dişleri döken napalm
dağıttı etlerini ananın ve çocuğun
ve sinirlerini saçtı
tavana ve masa tahtalarına
Her şeyi dişledi napalm
Güney Vietnam'da
(Oradaki yüz altmış iki bin ölüden
kaçını kendine keyif payı sayarsın?)
Yoldaşım Nico da öldü
—mobilyacı ve asker Nico
Egozcue de la Rosa
olduğu gibi bıraktı
yarısı tamam masayı
sendika binasında yaptığı —
yoldaşım
Cavadong ile Playa Giron arasındaki
ana yolda öldü.
(Bugün şaşırarak duyduk ki
sen de ölebilmişsin.)

César Vailejo
Peru

HEPSİ

Vuruşma bittiği zaman
ve asker ölmüşken
biri onun yanına geldi.
"Ölme, ben seni seviyorum", dedi.
Ama beden ölmeyi sürdürdü.

İki adam geldi ve defalarca ona
"Bizi bırakma! Dayan! Geri gel!" dediler.
Ama beden ölmeyi sürdürdü.

Yirmisi, yüzü, bini, beş yüz bini koştu,
hepbirlikte bağırdı: "Bunca sevgi ve
bunca çaresizlik ölüm karşısında!"
Ama beden ölmeyi sürdürdü.

Milyonlarca insan sarıldılar ona
ortak bir yakarış ile yalvardılar:
"Kal bizimle kardeş, kal bizimle!"
Ama beden ölmeyi sürdürdü.

GÜNLERDİR, YOLDAŞLAR

Günlerdir, yoldaşlar, değişiyor rüzgâr,
günlerdir havayı değiştiriyor rüzgâr,
arazi kenarını,
cumhuriyetçi tüfekler yüksekliklerini.
Günlerdir İspanya İspanyol.

Günlerdir kıpırdatıyor
gözçukurlarını kötülük, tutuyor kendini,
donduruyor gözlerini ve dinliyor.
Günlerdir çıplak ter içinde yalvaran
milis askerleri asılıyor
insanlardan aşağı.
Günlerdir, yoldaşlar, yeryüzü
ölüme dek İspanyol.

Günlerdir mermi ölmüş yatıyor burada,
beden bırakmış ruh yerine oynamayı,
ve o ruh bizim ruhumuz yoldaşlar.
Günlerdir gökyüzü,
bugünkü gökyüzü, asılı duruyor
bir büyük pençe gibi.

Günlerdir, Gijon,
kaç gündür, Gijon,
uzun zaman, Gijon,
büyük toprak, Gijon,
çok insan, Gijon,
çok tanrı, Gijon,
kaç çeşit İspanya, yazık! Gijon.

Yoldaşlar,
günlerdir havayı değiştiriyor rüzgâr.

AK BİR TAŞ ÜZERİNDE KARA BİR TAŞ

Paris'te öleceğim yağmurlu bir günde,
şimdiden anımsadığım bir günde.
Paris'te öleceğim bir perşembe,
belki bir perşembe, bir sonbahar günü.

Bugün gibi şiir yazarken bir perşembe
sırtımı dayamışken önümdeki dizelere
darmadağınık, hiç görmedim kendimi
bugün kadar yapayalnız kendi yolumda.

César Vallejo öldü, hepiniz
vurdunuz ona. Hiçbir şey yapmamıştı o size;
ama geldiniz ve vurdunuz ona sert bir sopayla
ve elinizdeki iplerle. Tanıktır
perşembeler, ağrıyan bel,
ve yalnızlık, yağmur, duvarlar...

HÜCRE

Oy, hücremin dört duvarı!
Ak dört duvar
hiç değişmeden aynı kalan.
Sinirlerin gerilim evi,
yoksulluk deliği...
Nasıl da çekiyorum acısını
sana dört köşenden zincirli olmanın...

Sayısız anahtarlı gardiyan hanım
burada olup da görseydin eğer
duvarların sonsuza dek birliğini
o zaman katılırdın bana ve direnirdik birlikte
ikimiz, hiç yoktan ivi. Ah bir de ağlamasan
özgürlük meleğim!

Oy, hücremin duvarları!
Beni en çok üzen
şu iki uzun olanı.
Ki onlar bana
bu gece ölecek anaları anımsatır,
bebekleri ellerinde
kayalık uçurumlara giden.

Yalnız hissediyorum kendimi,
sağ kolum havada arıyor,
iki kolumdan öte
bir üçüncü kolu.
O kol ki ben "nerede" ve "neden" derken
arayacak insanın güçsüz yüceliğini...

Javier Heraud

Peru

YENİ YOLCULUK

I
Yolculuk var yakında
Oralara
ak dağlara doğru
beni bekleyen dağlara...

Aynı rüzgârların estiği
aynı portakalların vetiştiği
dağlara doğru.
Ayaklarım
dolaşmalı otlara
ve gözlerim
tatmalı kır şaraplarını.

Yola düşmek uzaktan dolaşarak
yapayalnız
her şeyi öylece bırakıp gidivermek
kolay değil.
Zor olan
göçebe yaşamak kentlerde
bazen sokak
bazen tramvay derken
ve artarken içindeki duygular
yaşanır büyüsüzlüğün son mevsimi
sen dağlara giderken...

II
Bir yürüyüşe bile çıkılmaz
kıyı boyunca
yaşarken tetikteki eller önünde
denizaltı örümcekleri yanında.

Öyleyse bakma arkana
yürü biraz
sonra dön sola
ulaşacaksın dağlara
ve ırmaklara.

Yanlış anlamayın
amacım yaşamı geride bırakmak
değil ha!
İstediğim bir yol tutmak
içinde ölümün pusu kurduğu.

III
İstediğim tasasız bir yürüyüş
değil — olası mı —
her köşede yeni bir tuzak
her olanakta
mektuplarımız çalınıyor,
kuşkusuz hep
o denenmiş oyunlar sahneleniyor.

IV
Yine de yolların en iyisi bu:
salık veririm —
uzaklaş sen de bir süre
ve öğren her şeyi
dağlardaki...

Octavio Paz

Meksika

"GENÇ ASKER"DEN

II BİRKAÇ SORU

Yalnız düşünmek değil midir
yalnız ağlamak?
Kimi gözyaşı döker
kimi düşünce.
Ağlar mı acaba
düşüncem?
Su, tuz ve gözyaşı
yok mu bunlar bende?

Kuyunun ağzındaki bir damardır
benim düşüncem;
kanar, iççeker ve boşalır.
Yalnız düşünmek değil midir
yalnız ağlamak?

Ödünç üniforması içinde genç asker
kendini düşündü
ödünç alınmış yüzüyle,
yalnız ölmeyi, yalnızlığı.

Birlikte de ölüyor olsak
yatsak da toprakta birlikte
aynı yalan sarar çevremizi,
her ölen yalnız ölür.

Sevdiğim o şarkıyı anımsar mıyım?
O unutulmaz görüntüyü, buluşma sahnesini,
değdiğim o bedeni anımsayarak
ince beli,
kokuyu, tadı,
tümünü, ölümden sonra
yeniden doğarken?

Ölüm her şeyin yeniden doğuşu mudur?
Bir anın, büyük ve geleceksiz olarak
her şeye karşın yakalanması mı?
Tek başına ölmek tüm düşüncelerimle
tek başına ölmek tüm yalnızlığımla...

Yerleştiği sessizlik içinde genç asker
sürekli olarak duyuyordu
düşsel bir piyanonun sesini
kendinin karşı tarafta çaldığı.

ÖLME NEDENLERİ

I

Bazıları vatanımızdan söz ederler.
Ben zavallı yeryüzünü düşünürüm,
toz ve ışıktan insanları,
bir sokağı, bir duvarı
ve ona yaslanan sessiz bir adamı.
Çıplak ve yüksek güneşte dikilen taşları
ve ırmakta dikilen çıplak ışığı...
Belleğimi besleyen şeyleri unutarak
ilgisiz şeyleri, darmadağınık,
gördüğüm bir düşün düşlerini,
varolduğunu apansız göstermesi ile zamanı,
ve gerçek varolanın biz değil o olduğunu...
Odur anımsayabilen tek şey,
odur düş gören.
Yok memleket diye bir şey!
Varolan yeryüzü ve onun görüntüleri;
toz ve ışık zamanın içindeki.

II

Diğerleri zaferden söz ederler.
Kalıcı mı?
Kalıcı mı çiçek? Yitmez mi onun tazeliği
elimizdeyken tek bir soluk alsa bile rüzgâr?
Çiçek bir tek dans etmeyi özler,
bir tek dans etmeyi.
Kalıcı mı ağaç? Ya yaprakları
— bir çeşit giysi ki o
içinde fısıltıdan oluşur rüzgâr
ve aynalardan güneş — ?
Şu gökyüzü, bu sonsuz dinleniş,
dünkünün aynı mı?
Taştan mı yapılmış bulutlar?
Hayır, yok bitmek:
varolan sonsuz varoluş,
dudaklara konan dudaklar,
dalganın göğsündeki ışık, yaşam,
sonunda et olan soluk,
sonsuz bir bolluk.
Bir an ölümsüz olmak,
unutulmanın sarılığını sarsmak...

III

Öyle bir ritmdir ki özgürlük
yatar sözcüklerle,
çağırır beni ölüme,
boğazı cüzzamdan bir genelevin
sesidir o.
Ergenlik yıllarımın dumanlı bakiresi,
uzaklardan gülümseyen özgürlük
yerin dibinin gördüğü
yerin dibidir o içimizdeki.
Kanatlardır özgürlük,
yapraklardaki rüzgâr
— en basit çiçeğin önünde duralayan —
içinde düşe dönüştüğümüz uyku,
yasak meyvenin yenilmesidir o,
tozlanmış kapının açılması,
salıverilmesi tutsakların
taştan bir ekmektir özgürlük:
ak kâğıt sandığımız martılar,
yapraklar kuş,
parmakların bir avuç kuş:
bir kaçış içinde her şey.

IV

Oysa benimle konuşmayanlar da vardı.
Onların sessizliğinde dinledim
kendi sessizliğimi.
"Hiçbir şey açıklayamaz ölümümü;
çünkü sessizlik bir aynadır
soruların çizildiği"
Ve onların sessizliğinde bir tek
sonsuz bir esneyiş vardı
— hepsi o kadar.

Carlos Drummond de Andrade

Brezilya

ÇOCUKLUK

Babam bindi atına ve sürdü tarlaya.
Annem dikiş dikiyordu.
Küçük kardeşim uyuyordu.
Ben, mongo ağaçları arasında
yalnız bir oğlan,
Robinson Kruzo okuyordum,
o bitmeyen uzun öyküyü.

Güneş tepedeyken bir ses duyuldu
bir zamanlar ninni dinlediğim ses
— zenci barakalarının ordan —
kahve hazır diye seslendi bize.
Yaşlı zenci kadından daha kara kahve,
kokulu kahve,
güzel kahve.

Annem dikişi bıraktı ve bana
— Şıışt... dedi, küçüğü uyandırma...
Sonra üzeri cibinlikli beşiğe baktı
iççekti... derin derin iççektl.

Dışarda ekili topraklarda babam
atına biniyordu, sonsuz ormanlarda.

Ve ben bilmiyordum ki
kendi öykümün daha güzel olduğunu
Robinson Kruzo'nunkinden...

GECE GEÇERKEN

Gece. İçimde duyuyorum gece olduğunu
— çöken gölgelerden değil —
(kurtulamadığım o kara yüz)
içimdeki çığlıktan biliyorum
derinliklerde susan çığlıktan
cesaretsizlikle değişen.
Algılıyorum ki biz gece olduk,
damarlarımız karanlıkta atıyor
geceye karışıp yitiyoruz.
Rüzgârda, suda, taşta
algılıyorum ki şimdi gece.
Neye yarar bu lâmba?
Neye yarar bu ses?
Arkadaşımın içinde gece.
Denizin altında gece.
Ekili topraklarda gece.
Gece bu, ölü değil, gece
sıkıştırılmış ve sahilsiz.
Acı değil, barış değil, gece,
tümüyle gece eksiksiz.

Ama korkma sevgili göz!
Korkma sökmekte olan şafak!
Uykudan fırlıyor bedenler
yeniden doğuyor dünya.
Ne şenlik, ne dönüş!
Var ol! Nasıl olursa olsun.
Paylaş ekmeği kardeşlikle.
Sev: dizelerde bile kalsa.
Gez yeniden: uzaklaş,
renklen ve elegeçir sokakları.
Geceye kaptırdığımız her şey
yeniden elimizde yine.
Sağolasın sen yaşam!
Ormanların varlığını bilmek,
çanların, sözcüklerin,
yeryüzünün gittiği yolun,
ve zamanın bitmediğini.
Hayır! Silinmedik daha!
Suyunu sık be günün!
Aydınlık sabah, teşekkürler
önemli olan yaşamak!

Fernando Gordillo Cervantes

Nikaragua

BİR ÜLKENİN EDERİ

Üç milyon
bir ülkenin değeri
saydılar satmak için.

Üç milyona
sattılar o ülkeyi.

Şimdi diyorlar ki
doğuyor çocuklar
o ülkenin türkülerini
söylemek için.

Sanki bilmez gibiler
savaşın en kaçınılmazı
ölümün en yücesi olduğunu
türkülerin.

ÖLÜ

Ölü, ölü
bileyleyecek devrimcinin silâhını
doyuracak aç kitlelerin seslerini
yol gösterecek sabanına köylünün...

Ölü...

Kim tutacak ellerini ölünün?...

ŞİMDİ BİLİYORSUNUZ O ÖLDÜ

Şimdi biliyorsunuz o öldü

gömütünün nerede olduğunu
ve törensiz gömüldüğünü
biliyorsunuz

çünkü yüreğiniz
onu içine alan toprak ana
ve gelecek günleriniz
orada çiçeklenecek bahara

biliyorsunuz

DELİKANLI BİR ÖLÜ

Şu delikanlı ölü
nasıl da çınlatır yüreğini mavzerin

o vurulup acıyla yatarken
içimizde parçalanır deryalar
takarız göğsümüze dağ çiçeklerini yeniden.

Sonsuz yiğitliktir genç ölünün bedeni
unutup da gitmeyin onu!

Otto René Castillo

Guatemala

DOYUM

Tüm yaşamını
inandığı uğraşa veren için
en mutlu sondur bir gün,
'biz insana inandık
biz yaşama inandık
ve insan ile yaşam
terketmedi bizi '
demek.

Hele kazanan halk ise
ve ölümsüz örnekler verildiyse...

Yaşamının bir bölümünü değil
tümünü vermişlerse...

İnsan ancak böyle insan olur:
sabah-akşam insan olmanın
kavgasını vererek...

O zaman açar halk
en derin ırmaklarını
ve sunar onlara
en soğuk sularını

Parlak nokta gibidirler
durdukları yerde
birer sıcak yürektirler

YARIN HESAP SORULURKEN

Henüz doğmamış ama
onurlu bir yüzle doğacakları
şimdiden belli olanlar
hesap sorduklarında yarın,
bizim gibi en çok yanmışlar,
kazanmanın onuru ile
oradan uzaklaşacaklar.

Zamanından önde gitmenin bedelidir
bir insanın kendinden çok şey vermesi

Ama güzel şey
yaşamı sevmek
henüz doğmamışların
gözleriyle görmek

Ve eşsiz bir şey
zaferi içinde duymak
soğuk ve karanlıkken bile
y a ş a m a k

EN ACI GÜNLERDE BİLE

Gecenin derinliklerinde yiterler
karanlığa inen duvarlar

Düşünceli gölgeler kaplar onları.
Sokaklar. Şarhoşlar. Yapılar.
Kendinden kaçanlar.
Kanayan bir kırık şişe.
Serseri bir kâğıt parçası.
Çimenlere işeyen serbest biri
— iyi giyimli çocuklar
yarın orada oynayacaklar —

Kara bir demir çeker gibi
sesi geliyor birinin uzaktan.
Asfalt ve kör kaldırım. Uyuyan hava,
karanlık, soğuk, polis, soğuk,
daha çok polis.
Sokaklar, sokak kadınları, sarhoşlar.
İstatistiklere göre,
Guatemala'da her doktora
seksen polis düşüyor.

Anla artık yoksulluğunu ülkemin,
acılarını, çaresizliğini...
Ne zaman desem Ekmek!
Diyorlar ki
sus!
Ne zaman desem Özgürlük!
Diyorlar ki
öl!

Ama ben, ne susuyorum
ne de ölüyorum:
Y a ş ı y o r u m
ve
d i r e n i y o r u m
Baştakileri
işte bu çıldırtıyor.
Çünkü, eğer ben yaşıyorsam
direniyorum,
direniyorsam
şafağa uzanıyorum.
Ancak böyle doğar zafer
en acı günlerde bile.

POLİTİKADAN UZAK AYDINLAR

Memleketimin basit insanları
soracaklar bir gün
politikadan uzak aydınlara:

Soracaklar,
memleket ince ve yalnız
bir alev gibi sönerken
ne yaptınız diye...

Giydiklerini değil,
yemekten sonraki siestalarını, (*)
anlamsız tartışmalarını,
para kazanma yollarını
kimse sormayacak onlara,
Yunan mitolojisini değil,
aralarından biri nasıl olduysa
korkak ölümüne karar verip de
tiksindirdiyse onları
bunu da sormayacaklar,
anlamsız kaçışlarını
içinde büyüdükleri
eksiksiz yalanları
sormayacaklar...

Günü gelince o basit insanlar,
politikadan uzak aydınların
kitaplarında ve şiirlerinde
hiç yer almamış olanlar,
ama her gün onlara
süt ve ekmek,
yumurta ve tortilla (*) ile gelenler
onların giysilerini dikip
arabalarını sürenler,
köpeklerine ve bahçelerine bakıp
evlerinde uşaklık yapanlar,
soracaklar:

Ne yaptınız, diyecekler
yanarken yoksullar
çıkarken canlar?

Sevgili vatanımın
politikadan uzak aydınları,
yok verecek yanıtınız!

Sessizliğin akbabası
sökecek ciğerlerinizi,
kendi rezilliğiniz,
kemirecek içinizi.
Utançtan dilinizi yutup
s u s a c a k s ı n ı z...

(*) siesta öğlen uykusu
(*) tortilla bir çeşit pide.

Daniel Viglietti

Uruguay

KİMLİK

Kim dedi "sanatçı"?
Yalın bir insanım ben
ağzıyla uğraş veren
korkuya karşı.

Yaralı bir insan
inleyen bir ülke
ağaçlar ve hava
ne bir kahraman
ne de korkak.

Türkü söyleyen bir bayrak değil
salt bir insanım ben,
ne az ne de çok,
bedeninde açan
günü ve gecesi ile.

Umudun türküsünü yakan
ve yeniye inanmayanlara
kanmadan ileriye bakan.

GENÇ KIZ

Cin gibi bakışlı, kısacık saçlı genç kız
gazetelerde çıktı resmin ilk sayfalarda
adını bilmiyorum senin, "ilkyaz" diyorum
sokak köşelerini, parkları ve meydanları
ve halkını çok iyi bilen kız,
o gün dersine gelmeyen öğrenci
radyoda senin için denilenler
biliyorum gölgen bile olamaz
bacım, yoldaşım, öncüm benim.

UZAK VE YAKIN

Benim ülkem hem uzak hem yakın
yollar uzun bayraklar farklı
belki de bir yer orda
kanların karıştığı

Yoksulluk hep aynı, umutlar bir
yırtıp atmak istediğim bu haritada
her renkten insanın kardeşçe yaşadığı
yepyeni bir dünya çizmek için

Irmaklar damarlar gibi olmuş
yeryüzü boydan boya bir beden
ve toprak koyu kırmızı
ölenlerin kanları ile boyanmış

Yabancı dedikleri bizler değil
sırtımızdan iş yapanlar
bu yaşamı parçalamak istiyorum
yenisini kurmak için

Sizi göreve çağırıyorum arkadaşlar
uzatın ellerinizi, çekinmeyin
tek bir damla çok değil ama
yeter birleşince barajları taşırmaya!

ASYA

"...Asya ağır bir kuştur uzun uykularda
Pay verir bir yerlerinden, uyusun diye
boyuna

Gülten Akın
"Kırmızı Karanfiller"

Mahmut Derviş

Filistin

GÖMÜTTEN ÇAĞRI

Kefr Kasım köyünde İsrail askerlerince öldürülen 49 kadın ve çocuğun anısına, (29 Ekim 1956)

Ben sekiz yıl önce öldüm,
babam da öyle.
Sizlere sesleniyoruz geride kalanlar
toprağın altında değil
üstünde yaşamak isteyenler;
Sizlere sesleniyoruz
hasat yapacağı buğdayın
tarlasında yetişmesini
pişirip yiyeceği ekmeğin
evinde mayalanmasını isteyenler;
Sakın uyumayın!
Ancak o zaman büyürsünüz
toprağın üstünde, altında değil.
Gözünüzü açın!
Burada güneş çamur ve solucan
burada yaş
öldükten sonra sayılan.
Ben sekiz yaşındayım
babam da öyle.

Sizden diliyoruz:
buraya su ve çiçek getirmeyin,
— yaşayan şeyler —
çünkü burda yaşayan bir tek
yılan ve solucan.
Üzünç giysileriyle de gelmeyin
çünkü burada kara tek renk,
ağıtlar da yakmayın
çünkü burada yatan insan
dönemez geri, anlayın.

Sizden dileğimiz
toprağın türküsünü söylemeniz,
toprağın türküsünü hınçla
ve anlatmanız kan kırmızı öykümüzü
çocuklarımıza.
Ancak öyle kalır kanımız
suçluların bayrağında
yol gösterici olur
uçurumda.

Sizden dileğimiz şu:
sakının barışçı insanları mermilerden
yaşayanları ve yarın doğacakları
korumak için.
Suçun kaynağı açık yine de,
dökün toprağı üzerine
ve aman
uyanık olun,
dayanın aman!

GERİ DÖNENLERİ BEKLERKEN

Yurttaşlarımın kulübeleri kumda kalmış
ve ben yağmurla bekliyorum
kuzeyden geleceği bekleyen
bir Odysseus'um ben!
Bir gemici seslendi bana ama
gidemem
tüm gemiler batık ve ben
dağın tepesinde beklerim.

"Babamın üzerinde dua ettiği kayalık
seni pırlantalara satmam
kimse beni bindiremez gemiye
buradan bir yere gitmem,"

Yurttaşlarımın sesleri rüzgârı yırtıyor
ve hisarlardan içeri giriyor.

"Ana, bekle bizi kapıda, geliyoruz
zaman onların bildiği gibi degil
artık rüzgâr denizdekinden yana
ve gemi yöneltiyor akıntıları (*)
ne pişirdin bize?
Azığımızı ve yakacağımızı talan ettiler
çok açız
tarladan getir yeşil birşeyler."

Yurttaşlarımın ayak sesleri
kayaların demir yumruk altında inlemesi,
ben yağmurla bekliyorum
gözlerim ufukta
kayalığın üstünde, kayalığın önünde
kaya gibi ayaktal

(*) El-Mutanabbi'nin dizelerinin ters çevrilmişl.
"insanın her istediği olmaz/rüzgâr gemlyi istediği yöne götürmez."

ARAP OLDUĞUM İÇİN

Tek kişilik bir hücredeyim şimdi,
nedenini mi soruyorsunuz bayım?
Çünkü ben,
ruhunu satmayı yadsımış
özgürlüğü uğruna savaşmış
bir Arabım.

Çünkü ben,
halkının ezilmesine direnen
barışı yiğit bir dost gibi seven
her yanda pusu kurmuş ölümden korkmayan
insanların kardeşçe yaşamasını isteyen
bir Arabım.

İşte bayım, bu nedenle
bu tek kişilik hücredeyim şimdi;
uğraşımı sürdürdüğüm için,
Arap olduğum için.

PERDE İNİNCE

Salonda
bitince alkışlar
ve uzayınca gölgeler
göğsüme,
ve silinince
boyanan yüzler,
çekilirim ortadan.

Bu gece ben
çırılçıplağım,
bir soykırımı gibi
ortalıktayım.
Benim oyunum
babamın halk oyunu gibi değil,
Galile'nin kuşlarına yabancı
kollarım sanki birer pervane.
Bu yüzden çekiliyorum kenara.

Bana rejisörün isteklerini öğrettiler
onun yalanlarına göre dans etmeyi,
ama şimdi yorgunum ben
ve astım masalları kurumaya.
Çekiliyorum ortadan
Sizin için açıklıyorum bu oyunun
salt eleştirmenleri eğlendirmek
ve hoşnut etmek için yazıldığını,
ama o köylü kadının bakışları
çıkarıp attı bedenimi
Galile'nin içinden.
Bu yüzden çekiliyorum kenara.

Onların fırçaları Lydda'yı çiziyor,
gözyaşlarınız ise boyaları,
Yafa, davullarının derisi
ve kemiklerim rejisörün bastonu.
Ama ben karşı çıkıyorum
Yarın rolümü düzelteceğim bayım, söz!
Çekiliyorum ortadan.

Sayın bayanlar ve baylar
Sizleri yirmi yıldır eğlendirdim,
artık yola gitme vakti geldi
bu kargaşalığı bırakma vakti...
Çünkü Galile'de artık şarkıları
yuvadaki kuşlar için söylemem gerek.
Bu yüzden çekiliyorum kenara.

Samih el Kasım

Filistin

YİRMİNCİ YÜZYILDA

Yüzyıllarca nefret etmemeyi öğretmiştim kendime
karşıma o boğayılanı dikilince iyi biliyorum şimdi
onun kalkık kafasına mızrak sallamayı ve
saldırgan Baal'e ateşten kılıçla vurmayı
ya da yirminci yüzyılda bir Elias olmayı

Yüzyıllarca kötü dua etmemeyi öğretmiştim kendime
o bugün lânetliyorum o tanrıları
birzamanlar benim yüreğimdeyken şimdi
halkımı yirminci yüzyılda satanları

Yüzyıllar boyu kapımı konuklara açık tutmuştum
ne ki gün gelip açınca gözlerimi
görünce yağma edilmiş tarlaları ve
bir ağaca asılmış sevgili karımı
kırbaç izlerini oğlumun sırtındaki
anladım konuklarımın ne olduklarını
eşiğime mayın gömdüm belime bıçak
yirminci yüzyılda kimse oradan geçmeyecek

Yüzyıllar boyu ben bir ozandım
sözlüklerin dostluğu ile içiçeyken
yirminci yüzyılda bir volkan oldum
sönmeden hep ateş püsküren

MAPUSANEDEN MEKTUP

Sevgili anacığım
Acı çekiyorum
Ağladığın için
beni her sorduklarında

Sevgili anacığım
biliyorum ki ben
yeniden doğdum hücremde
ve gerekirse öleceğim
orda onur içinde.

Sevgili anacığım
son geldiğinde bana
elveda demeyeceğiz
çünkü o gelecek günde
—mutlak gelecek o gün—
olacağız yeniden birlikte.

ŞAFAĞI BEKLERKEN

Bizim doğduğumuz gün,
direniş de doğdu.
Sen sevin yeryüzü.

Kıyılarında uykumuz kayboldu karanlığın
ve açık gözlerimiz
ilerliyor tarih ve onun acıları
başıboş koşuyor meydanlarımızda.
Gecemizde ezilenlere sesleniyoruz :
gecenin ömrü kısa
sızmaya başladı bile ışık.

Biz buradayız, için rahat olsun
sen sevin yeryüzü.

YAKINDA

Yakında düşer bu yılan atın sırtından
ve bilinmeyen şeyler
mürekkep olur dünün gazetelerine
tüm dillerde anlatır yazarlar
vitaminleri ve gülleri
dinlenirken bekçi.

Yakında borsada düşer senetler
ve yatırımcılar
öfkeyle tekmeler'er gazeteleri
köpürür tefeciler.
Başlar çocuklar şen bir şarkıya
"Borsa aslanı kuzuya döndü"
dökülüp sokaklara.

Yakında, sevgili generalim,
bu üniforma
ayakkabı bezi olur parlatmak için,
yakında, çocuklar,
gezilere çıkabiliriz
yirmi polis tarafından
yirmi kez durdurulmadan
kimlik kontroluna.

Yakında, ozan kardeşlerim,
yatışır tüyler, dinlenir kanatlar,
yakında eğlenecek vaktimiz olur,
yarının bahçelerinde çiğden salkımlarla,
yakında, ozan kardeşlerim
türkülerimizi yıkayacak vaktimiz olur
akşamın havuzlarında.

O zaman salacağız sevinç göz yaşlarını
yürürken bahçemizin yollarında.

AYRILIK

Ben ayrılırken oradan dediler ki:
Bir tek budala ve yoksul halk istemez
göçmeyi daha aydınlık ülkelere
suç izleri temizlenirken.
Dün, yani yirmi yıl önce,
dün.
Bugün guguk kuşuna diyorlar ki:
Ne garip! Ne küçüktü bıraktığımızda
şimdi kartal olmuş
karanlık tepelere ve fırtınalara
karşı koymuş!
İnsanoğlu,
sen benim yirmi yıldır yeşerttiğim
Sevdama sor,
yirmi yıldır sizin için yeşerttiğim
sevdama sor
acıyı ve o büyük mapusaneyi...

Tevfik el Zeyyat

Filistin

KAR

Ne
yokedebilir
savaşan halktaki
dayanışmayı?

Hangi savaş
çalabilir
bir halkın vatanını?

Buradan
—unutmuşa benzerler—
bin işgâlci geçti
eriyip giderek
kar gibi

OLMAYACAK ŞEY

Bin kez daha kolay
fili iğnenin gözünden geçirmek
gökyüzünde kızarmış balık avlamak
denizi sürmek
timsahı konuşturmak
bin kez daha kolay
söndürmekten ışığı
beynimizdeki
saptırmaktan bizi
inandığımız yoldan...
Kalacağız burada
göğsünüzde duvar olarak,
Lydda, Ramleh ve Galile'deki
canavarlar gibi,
kalacağız burada
kırık cam parçası,
boğazınızda diken
ve gözlerinizdeki ateş fırtınası gibi.

Kalacağız burada, göğsünüzde duvar,
lokantalarınızda bulaşık yıkayarak
isli mutfağınızda yer silerek
beyefendinin bardağını doldurarak
salt bir lokma ekmeği yavrularımıza
sizin köpekbalığı çenelerinizden koparmaya.

Kalacağız burada, göğsünüzde duvar,
aç, çıplak, başkaldıran
sokaklarda yürüyüşlerde
türkü söyleyen
korkunç onurları ile
mapusaneleri dolduran
çocuklarına öfke bırakan
nesilden nesile,
Lydda, Ramleh ve Galile'deki canavarlar gibi.

Kalacağız burada
zeytin ve incir gölgesinde dinlenerek
hamurdaki maya gibi düşüncelerimizi ekerek
sinirlerimizde buz soğukluğu
beynimizde kızıl cehennem
susuz kalınca kayaları sıkarak
aç kalınca toprağı yiyerek
ama hiçbir yere gitmeyerek!

Kanımızdan korkmayız çünkü
tüm geçmişimiz,
bugünümüz ve
geleceğimiz burada.
Öyleyse saldır dağa, kaz derine
bulabilmek için
capcanlı köklerimizi
erişilmez derinliklerde!

GÖMÜN ÖLÜLERİNİZİ VE KALKIN

Bize düştü içmek o zehiri
hem de bardağı ile
ucu acıyla eğilmiş testiden

Bize düştü kıyılmak
kurbanlık koyun gibi
aklımızı kaçıran o boşluk anı

Bize düştü kaçmak
çil yavrusu gibi
utancını topuklarımızda duyarak

Ya sonra?
İşte şu beden değil mi köprü olan
tuzlu denizlerin üzerinden
bizi elvermeyen kıyılara uzanan?
Elevermediğimiz kıyılara...

Yeryüzü, altın kum,
safir ve fildişi gibi
ve sevdamız sevgiden de güçlü
hem de varlıklı

Öyleyse gömün ölülerinizi ve kalkın!
Yarın, kaçtıysa bile,
kurtulamayacak elimizden.

Bezmedik daha
dönüştük
yepyeni insanlara

Fatva Tukan

Filistin

VATANIMA SESLENİŞ

Nablus, Ağustos 1967

Ölümü ve ihaneti gördüğümüz gün
su çekilmeye başladı
kapandı gökyüzü
kent soluğunu tuttu.
Dalgaların geri yuvarlandığı gün
umut kül oldu
ve mahzun kentim
boğuldu acının konukluğunda.
Çocuklar ve şarkılar çekildi
gölgesiz ve yankısız
çıktı ortaya çırılçıplak
tüm üzüntüsü kentimin
yeşil adımlarla.
Sessizlik nöbete durdu
dağ gibi yanıltıcı bir sessizlik
gece gibi kuşku verici
ezici bir sessizlik
ölümün ve yenilginin ağırlığıyla yüklü.
Ah benim sessiz ve mahzun kentim...

Vebanın kentte yayıldığı gün
çıktım açık havaya
açtım çıplak göğsümü gökyüzüne
bağırdım üzüntümün derinliklerinden:
Es rüzgâr, es ve getir bulutları buraya
boşansın yağmur
yıkasın evleri, dağları, ağaçları
Es rüzgâr, es ve getir bulutları
boşansın yağmur
boşansın yağmur...

Yabancı dostum,
dün gibi şimdi de gelebilseydim sana,
her attığım adımda
karşıma çıkmasaydı azgın yılanlar,
aileme ve halkıma gömütler açıp
ölüm ve ateş kusmasalardı,
yağmasaydı yenilgi toprağıma
utancın ve onursuzluğun taşlarıyla
taşımasaydı yüreğim bölünmenin hançerini,
ben -arkadaşım- bugün de dünkü gibi
halkımdan gurur duyarak dolaşsaydım
o zaman yanında olurdum şimdi
ve çapa atardım senin sevgi kıyılarına
bir çift güvercin olurduk.

Cehennem fırtınalarının koptuğu gün
kara baskınların yeşil topraklara
saldırdığı gün,
haykırdılar ve sesleri yankılandı boşlukta:
Ağaç devrildi! O büyük dal kırıldı!
Artık o fırtınaları göğüsleyemez!...

Devrildi mi ağaç?
Hoşgör bizi kızıl kaynak,
hoşgör bizi kalaydan şarapla sulanan kök,
kayalıklar gibi dimdik inen kök...
Dikilecek o ağaç yeniden!
Ağaç dikilecek ve dalları güçlenip yeşillenecek,
bir kahkaha yollar gibi güneşe
yaprak verecek
ve kuşlar geri gelecek
kuşlar geri gelecek...

Sevgili vatanım,
ne denli yuvarlasalar da
yollarında senin
acının ve eziyetin taşlarını
asla varamayacak elleri
gözlerine senin.

Çünkü sizin ezilmek istenen umudunuzdan
sizin saygın büyümenizden
sizin çalınmış gülücüklerinizden
sizin yavrularınızın gözlerinden
tüm yıkıntılar içinden
çektirilen işkenceden
kana bulanmış duvarlardan
ölüm-kalım arası bekleşmekten
yepyeni bir yaşam doğacak!
Vatanım, derin yaram, tek sevgim benim...

VATANIMDA

Yeter bana vatanımda ölmek
topraklarına gömülmek
orada eriyip yokolmak,
çimen olmak,
vatanımda doğmuş bir çocuğun
kopardığı çiçek olmak
yeter bana vatanın bağrında kalmak,
toprak olmak,
çimen,
çiçek olmak...

Salim Jabran

Filistin

GÖÇMEN

Güneş kendi yolunu izlerken
sınırı geçer
hiçbir asker ateş açmaz ona.
Tulkarm(*) bülbülü
sabah şarkısını söyler
ve akşam yuvasında uyur
kibbutz kuşları ile
barış içinde.
Başıboş bir eşek
ateş hattında otlanır
kimse dokunmaz ona
asker ateş açmaz.
Ama, anavatan,
benim için, senin evsiz oğlun için
bir duvar uzanır
benim gözlerim ile senin ufkun arasında.

(*) Eski Ürdün İsrail sınırında bir kent.

EZİLMEK İSTENEN HALK

İsrail'de pazarlarda, ipe asılı Araplardan oluşan oyuncaklar satarlar.

Asılı bir adamı
oyuncak diye satıyorlar
pazaryerinde.
Hayır, hiç koşma
boşuna arama,
söyle yavruna
satılıp bitti oyuncaklar.

Ah siz ölüler
Nazi kamplarında ölenler
asılı olan
Berlin'de bir yahudi değil!
Asılı olan
bir Arap
halkımdan biri —benim gibi—
sizin kardeşlerinizin astığı.

Ah siz ölüler
Nazi kamplarında yatanlar
bir bilseydiniz
bir bilseydiniz...

Ho Chi Minh
Vietnam

DOLUNAY

Bir ayna gibi yuvarlak dolunay
aydınlatıyor yeryüzünü gümüş ışıklarla
onu ailenle evinde kutlayan sen
unutma hapiste çürüyen insanlarını

Tutuklu da kutlar dolunayı
rüzgâr ve mehtap hüzünlü olsa da
ona hakkını veremeden düşünceler
ve yüreğim dışarlarda dolaşsa da

BİN OZAN ANTOLOJİSİNİ OKURKEN

Eskiler doğayı öykünürlerdi türkülerde
ırmaklar, kar, gül, bülbül, lâle ve sisi
bugün çelikten şiirler yazmak gerek
bir baskının nasıl yapılacağını ozan da bilmeli.

ŞAFAKTAN ÖNCE YOLA ÇIKIŞ

Horozlar ötüyor ama gecenin acelesi yok
sonbahar tepelerini aşıyor
peşinde yıldızlarla ay.
Uzun yolumuza çıktık bile
rüzgâr buz gibi okşuyor yüzümüzü.

Doğudaki soluk gök kızıllaşıyor.
Gecenin gölgeleri yitmekte.
Dünya ısınıyor, yolcu ısınıyor
ve ozan uyanıyor.

Faiz Ahmed Faiz

Pakistan

BİR MAPUSANE AKŞAMI

kıpırtılı basamaklarından yıldız kümelerinin
adım adım çöküyor gece;
sevecen bir ses fısıldar gibi yakın
cennetin eteklerine nakış işlercesine
bir rüzgâr esiyor,
kayboluyor mapusane avlusundaki ağaçlar
başları önlerine eğik.

Damın tam tepesinden parlıyor
ayışığının ince parmakları;
tozları aşıp gelemiyor yıldızlar
ve tek bir ak eldivene sığmış maviliği ile
yeşil köşelere iniyor gökyüzünden gölgeler,
insanın içinde titriyerek dörtdönen
ayrılık acısı gibi.

Yüreğimde tek bir düşünce kabarıyor:
Yaşam öyle bir içki ki bugün
acımasızların zehirlerini katanlar
—ne şimdi ne de yarın— mutlak yenilecekler.
Ne çıkar üfleseler mumları
sevinin saraylarında yanan
varsa güçleri görelim
söndürsünler mehtabı...

Said Sultanpur
İran

BU KORKU KIYISINDA

Hayır
çıkacağım
çılgınlık ve öfke tepelerine
uzanıp en uzaktaki kan kırmızı yıldıza
çizeceğim değişimin doruklarını.

Cesaretin sıra dağlarını alıp
dalacağım derinliklerine
en karanlık bataklıkların,
dinleneceğim orada
sevgilimin öfkesini çeken
su zambakları gibi
dökerek defne ağacının çiçek tohumlarını
en ölü suların üzerine.

Bir düşünün ortamı:
Kabaran sular
besliyor sevgiye susamış kanımızı.
Kara yelkenler görüyoruz
ve deniz mezarlarına takılmış
yanık çarmıhlar.

Göreceksin Batı'ya giden
yiğit atlıları
duyacaksın onların
kana boğulu seslerindeki kırgınlığı.
Unutma o kargaşalıkta
balıkçıların mevsimlik ağlarının
çamurlu sulardan
insan ölüleri çektiğini.

Bu sessizlik nadasında
bu korku kıyısında
kan güllerinin ve demir çubukların evreninde
ben sessiz kalmayacağım.
Başkaldırmak,
aynen geçmişin ozanları
—Eshghi ve Faruki gibi—(*)
benim seçtiğim yol.
İşte, duy benim sesimi
mezbahadan türkü gibi gelen.

Bir başka renk kaplıyor
kısık sesimi
Bir kartal öfkeli çılgınlık ile
çarparken kanatlarını
alacakaranlık yüksekliklerde.
Attığı çığlıkların erimiş çivileri
döner ve patlar çizgilerin üstünde
gelecek ile devrimin birleştiği yerde.

Dalgalar bana bir gemi getirecek
kalacağım denizde
ölüme yelken açarak.
Ama tohumlar orada olacak,
o ölümsüz çiçeğin tohumları
benim varlığımın tohumları,
ekilmiş yolun bir yerine
insanlarımızın yaşadığı ev ile
lâlelerin ateş bahçeleri arasına.

Yenilmiş bir ulusun kurak ilkyazından sonra
ek birliğin tohumlarını toprağa,
sakla onları ateşin bir yanında
ve dağıt toprağın her karışına:
Gör nasıl büyüyorlar sessizce
gelecekteki başkaldırışa.

(*) Yaşamlarını özgürlük kavgasında yitirmiş iki İranlı ozan.

Yı Kwang - Su

Kore

BİR RÜZGÂR ÇİÇEĞİ

Arpa tarlasındaki o tepecik
gömütü olmalı
birzamanlar şu kulübede yaşamış
çiftçinin.

Bir rüzgâr çiçeği duruyor
başı önüne eğik.

Yaşadığı tarlalar!
Sevdiği arpalar!
Yeşil ve sarı
kim bilir kaç bahardan kalan.

Bu bahar da
arpa yeşil
ve rüzgâr çiçeği açmış.
Çocuklarının elindeki
sebze bıçağı
çamurlanmış.

Kır köylerindeki aralıksız bahar!
Ve sürüp giden yaşam!

AFRİKA

"Bakmayın sarı saçlı olduğuma
Ben Asyalıyım.
Bakmayın mavi gözlü olduğuma
Ben Afrikalıyım..."

Nâzım Hikmet

Dennis Brutus

Güney Afrika

MARTHA'YA MEKTUPLAR'DAN

17
Hapiste
bulutlar önem kazanıyor
ve kuşlar

Düşmanlığın duvarları ile
kesilmiş gökyüzü
bir yanda ezenler varken
yukarı dönüyor akıl
—dönebildiği zaman—

Yıldızları görme umudu yok:
arada
Elektrikli teller ve lâmbalar var,
siliniyor onlar

Kuşların
beceri dolu hava bilgileri
ve şen gösterileri
ilgisini çekiyor insanın
kuşların özgürlüğüne değin
bilinen sözler
ve bakımsız serbestlikleri
anlam kazanıyor

Ve bulutların ince özgün hareketleri
—bir çeşit müzik, şiir, dans—
insana etkileyici ritmler gönderiyor
imgelere bırakıp gidiyor:
Nereye gidiyorlar
Nerede çözülecekler
Evdekiler görecek mi onları
Kimleri sevindirecekler?

18
Gece yarısını az geçe
uyandım hücremde, anımsıyorum
yalnızlığa bir tepki olarak
dolaştığımı, yıldızları bulmaya

Floresan lâmbaları
ışıktan demirler yapıyordu
gördüğüm beyaz noktaları
yıldız sandım

Büyük bir cesaretti benim için
elimi demir çubuklardan uzatmak
koridordaki düğmeyi çevirerek
hücremi karanlığa boğmak

Hemen pencereye koştum
yıldızların çiçek açtığı
ışık damlarını gördüm

Ama kısa sürdü mutluluk
duyulan çizme sesleriyle
ve gözetleme kulübesinden gelen
uyarı sesiyle

Ve o geceden anımsadığım
kaba gerçek ile
gözdağı oldu,
yıldızlar değil

ÖLÜ BİR AFRİKALIYA

1956'da Port Elizabeth'de polis tarafından öldürülen John Nangoza Jebe'nin anısına

Bizim ne kahramanlarımız var
ne de savaşımız,
bu gördükleriniz
hasta bir devletin kurbanları
bir nefret sağanağının
öldürücü yaraları.

Bizim ne çarpışmalarımız var
ne de darbelerimiz
ünlü buyruklarla tarihe geçen,
bu gördükleriniz
gece kazayla ölenlerimiz.

Ama ne zaman ki gelir o gün
ve yapılır o yoklama,
vatan için ölenler
—o adsız insanlar, eli silâhsızlar—
en ön sırada dikilecekler
zaferi yaşayanların arasında.

SESLER BAŞLIYOR YİNE

Sesler başlıyor yine:
Gecenin ortasında siren
kapıda fırtına
acı çeken sinirlerin çığlığı

Yarım ay gibi keskin
acı çeken yüzler
salt sonsuz haykırış
özgür olmayanların tanıdığı

Sağanak gibi iniveren
görüntüler acı saçıyor havaya
sirenlerin hemen ardından
çizmelerin tıkırtıları ve
başlıyor benim seslerim yine.

HER NASILSA YAŞIYORUZ

Her nasılsa yaşıyoruz
sevecen, kırgın ama solmayan.

Fenerlerin ışıkları tarıyor karanlığı
arıyorlar bizim çıplak, savunmasız görüntümüzü.

On buyrukları tepemizde
asık suratlı faşişt yasakçıların
korkunç bir düşüşün iniş-çıkışında.

Soyguna uğramış kapıda çizme sesleri.

Her nasılsa yaşıyoruz yine de
zulüm, yokluk, yitirme.

Karanlık asfalt yollarda devriyeler
dolaşırlar canımızı almak için.

Acımasız bir dehşete düşmüş vatan.
çepeçevre sarılmışız sevimsiz ve sevilmezler ile
parçalanmışız ve elegeçirilmiş dileklerimiz.

Her nasılsa yaşıyor sevecenlik yine de...

Mazisi Kunene

Güney Afrika

ÇIĞLIKLAR

Size bin çılgın adamın çığlıklarını veriyorum
acımasızlara haykıranların
gömütlerin üzerinden haykıranların
iskeletlerin, üst üste yığılı
ve eklem yerlerinden kırık kemiklerin.

Size bin akbabanın sesini veriyorum
etten tarlalarımızın üzerinde dönen
tepelerde sıralar halinde toplanan
gözçukurlarında yitmiş gözlerin ve
mehtabın vahşete terkettiği yerdekilerin.

Size ortasından yırtılmış bu gömleği veriyorum
tarlada bırakılmış
daha memeden kesilmeden göçenlerin orda,
söyle bana, söyle bana
kim giydi bunu kış bastırmadan?

Size yalnız uyuyanları veriyorum
elleriyle düş katlayanları,
ölüm gecesinden baktıkları için
asla gerçekleşmeyecek düşleri,
bağırın dünyaya diye size veriyorum!

BAŞKALARI

Olunca benim isteklerim
verin buğday sepetini bana
başkalarının istediği
birşeyler doldurayım ona

Aç kalmasın kimse
çölü geçerken

ÖÇ

Nasıl olurdu acaba
geliverseydim içinden gecenin
ve batırsaydım mızrağı böğrüne
ölenlerin öcünü almak için...
Bilmediklerimizin
yarası saklı olanların
adı anılmadan
bir tek törenlerde anımsananların...
Unutmadık onları!
Öfkemizin alevini saçarak
her gün yeni ateşler yaktık
çepeçevre kentlerimizin
çepeçevre çocuklarımızın
kalsın diye külden anıtlar gibi
tanığı olarak öcümüzün patlayışının...

POLİTİK TUTUKLU

Öyle çok konuşmak istedim ki
kum taneleri kadar çok söz ile,
dikenli telin karşısı
taş duvarın arkasıyla.

Yoldan geçen bir dul kadın gördüm,
tutukluların önünden gidiyordu bir demet samanla
o kadın kaçırdı uykularımı
aldı götürdü düşlerimi.

Hepsi aynı düşlerimin:
atılı çapanın çevresinde
döner durur sürekli
saatlerden ağ örünceye dek.

Günün birinde gelir birisi ve açar kapıyı
Ateş gibi patlar güneş
yayar alevlerini yeryüzüne
dokunur insanlığın baharına.

Arkamızda dağlar var
o dulun yalnız yaşadığı,
yaşam veremeden gider günleri
tek övüncü dünün gölgeleri.

Ezekiel Mphahlele

Güney Afrika

ÖLÜM

Bilmek mi istiyorsun?
Anam kırkbeşinde öldü
kardeşim kırk ikisinde.
Bilmek mi istiyorsun?
Anam evlerini temizledi beyazların
gövdelerinin kirini yıkadı banyolarından.
Bir gece komaya girdi gitti
ve kardeşim,
iki yıl pençeleşti kanserle
süründü yerlerde.
Bilmek mi istiyorsun?
Büyük annem sekseninde öldü.
Gördükten sonra onların
böylesine akışlarını
insan pisliğinin kanallarında.
Daha birçokları kopmuştur
aile ağacımızdan
bildiklerimiz ve bilmediklerimiz.

...ve büyük beyaz anıt
Parça parça doğrandı
deli denen bir adamca

Düşümde görürüm sık sık
dolaştıklarını suyun öbür yakasında
en sevgili ölülerimin
oysa su çok küçük
yine de geçemem karşıya
ve bağırmaya çalışırım onlara
el sallarlar bana, gülümserler
uzaklaşırken su boyunca...
O su ki
bir yandan içine çekerken beni
öte yandan tükürür
en dibine yaşamın.

...ve o parça parça doğrandı
bir bufalo gibi
gördükten sonra kıyılışını binlerin

Bilmek mi istiyorsun?
Niçin mi anlatıyorum bunları?
Ne ilgisi var bizimle
suyun karşı yakasındakilerin?
Ben nerden bileyim?
Son yirmi yılda ölüm
daha yakınımda dönmekte
vura vura çevremdeki havaya
akbaba sürüsü gibi
bu acımasız çağda
işkence araçlarının
herkesin olabildiği zamanda,
ama herkesde, budalanın birinde
zalimde
kilise adamlarında, ya da
onların benzerlerinde
tümü dışarı çıkmakta artık
bilinen kavramların...

...ve derler ki
o büyük beyaz anıt devrildiğinde
yoksundu
bir Romalının şansından bile

Ve bir tahtakurusu için
evi ateşe verirler
ve söndürmek için o ateşi
ülkeyi sele boğarlar
kandan sırılsıklam olur topraklar
kazığını çakmak için
kendi renk deliliklerinin
gettolara sürerler bizi
tıkarlar cezaevine
öldürürler yavaş yavaş
Çünkü biz simgesiyiz başlangıcın
onları düşlerinde titreten
parlak neonlar gibidirler
bizleri kendi halimize bırakmayan
Çünkü biz onların günahlarının çocuklarıyız
yok etmek istedikleri kanıtlar
ve sisler ardından uluyor amaçları
o hiç elde edemeyecekleri...

...ve biz güldük, danslar ettik
gelince o büyük beyaz anıtın ölüm haberi,
o en büyük soyguncunun

Neye yarar zalimin külleri?
Kim öç alacak?
Kimin kanı ödeyecek
ateş tankları altından verilen
canların bedelini?
Ve sesler duyulmaya başlandı:
"Yeterli değil,
tek bir zalimin ölüsü!"
Öç benim, senin ve onun,
diyor vasiyeti
acı kayalıklarına çakılmış adamın.

...ve derler ki deliydi o adam
ateş tanklarının yaratıcısı
onurlu adamlar dururken
bıçağını devin boynuna sokan.
O onurlu adamlar
öylece izlediler
sanki hiç duymamış gibi
devlerin de öldüğünü
sürdürdüler yaşamayı
aynen fazla zorlayınca kendini
çatlayıveren kurbağalar gibi

Ne olur sanki gidersem eğer
kimliği belirsiz asker gibi
ve yoldaşlığında sineklerin?
Ne olur sanki cesedim
ıslanırsa org müziği ile?
Ya da evimde doğurmuş olsalardı
atalarım beni?
Daha şimdiden duyuyorum
yankılarının yarının seslerinin
her boyutunda yaralı bir çığlığın:
"Kim alacak öcümü?
kim alacak?"
Bilmek mi istiyorsun?—
Ama ben,
ölümcül bir yaşam yeşertiyorum deliliğimden
kan isteyen.

Keorapetse Kgositsile

Güney Afrika

BİLDİRİ

Kaçınılmaz yeniden doğuştan sonra
bir tek yalnızlıktır gerekli acı
derin göller gibi sessiz.

O göller ki suları
sonsuz bir kaynaktan gelir
dümdüz geçerek
yüzyılların kolonyal düşlerinden
bir çağlayana çevirir
inerken uyanışa,
başkaldırışa.

(Orada mıydın)
kendi yiğitlerini öldürdüklerinde?
Neredeydin arkadaş
Lumumba'yı öldürdüklerinde?
Orada mıydın
Malcom kardeşi öldürdüklerinde?)

KIPIRDAYAN BİR ŞEY YOKKEN HALKIM

Kıpırdayan bir şey yokken
tek hareket
gürültüsüdür içimdeki sessizliğin.

O zaman
özler misin
beni

arar mısın
beni

yasak türkülerde
ardına vuran ışıkta
katılaşmış ikiyüzlülüklerin?

I. Choonara
Güney Afrika

GAZA '67

Çölün kumları üzerinde ölü
pıhtılaşmış saçları kıvır kıvır
yatıyor.
Bir silâh tüccarının gösterisinde
parlak bir ağıt gibi:
Yine gelecekler,
dualardan sonra
ölü yıkandıktan sonra
bir tur daha atmaya
yine gelecekler.

Çabuk, ana
Ölüm satıcıları kapımızda
bir silâh al bana!

POLİTİK SIĞINMA

Orada öyle dikiliyorlar,
bir beyaza bürünmüşler,
yapış yapış olmuş yüzlerinde
sessiz bir gülümseme:
Apaçık bir tepki bu
dünyaya.
Bakıyorum onlara
gülümseyerek
içimdeki üzüntüleri.
Tek sığınmadır bu
dölyatağından sonraki.

C. J. Driver

Güney Afrika

KARANLIĞA, ŞARKI SÖYLEYEREK

Sabotaj ve cinayetten ölüme yargılanan ve sehpaya "We Shall Overcome"ı (*) söyleyerek giden John Harris'in anısına. (1965)

Bir kahraman değil bu adam, belki delinin biri
yaşlı bir kadını öldürdü ve yaktı bir çocuğu
kafatasının beyazı gözükene dek, yani,
kurtarmak için ülkesini altın canavarın övgüsünden
acıdan bir tanrı yarattı.
Bir tek bizim gibi budalalardır ki hastalığı
uğraşır nefretle iyileştirmeye,

ölürken şarkı söylediğimiz halde.

Onu övmeyelim öyleyse, dua da etmeyelim
çünkü çoktan geçtik işin dua safhasını.
Pek yüksek bağırıyor tüm duacılar
giderken bir insan tek başına ölüme,
kısa bir düşüşte, kısa bir yolda
küçük karanlığından karanlığa,

ölürken şarkı söylediği halde.

Herbirimiz kendi yapıyor bir çeşit barış
karanlık ile; o kendininkini acımasız yaptı,
sanırım yutabilir onun ateşten canavarı
öteki altından olanı; yanan bir et kokusu
doldurabilir tatlı tatlı geçiti
kapısında ülkesinin konuşmadan beklediği,

ölürken şarkı söylediği halde.

Ben bir güzellik göremiyorum bunda
bir insanın kendi karanlığına
şarkı söylemesinden başka
ip sesini kesene dek—
kaplarken ak alevler kafasını
hiçbir ölü yinelemez başkasını,

ölürken şarkı söylediği halde.

(*) "We Shall Overcome" Zafer Bizimdir.

Wole Soyinka

Nijerya

SİVİL VE ASKER

Cephe düşünce belirdi benim hayaletim,
"Ben bir sivilim," dedi. Becerdiği tek şey
seni daha da korkutmak oldu. Yoksa olası mı
dünyalı oluvermek yansız bir ölümden gelerek?
Ayrıca düşündüm: Senin savaşın da bu dünyanın değil!

Hiç kıpırdamadın,
kaldın iki sonsuzluk arasında— ve, evet, duydum
talimlerini ve çektiğin hazırolları—
arkana kızgın toprağı alarak döndüğünü
yansız bir yöne.
Atınca üzerimden sivil şaşkınlığımı
ve kazarak daha istekli dostlarından aldığım toprağı,
çok şaşırttım seni: bana silâh çektiğinde sen
ve ölüm gözümü kırpınca hafifçe, aydınlandı her şey
ve senin görevin...

Dilerim bir gün
karşılaşır benim yaşama inadım
ve senin siperdeki adımların: seslenirsin bana:
"Ben askerim!" Hiç durakasamadan dürüstçe vuracağım seni
et, ekmek ve bir testi şarap ile,
iki kolundan iki göğüsle...
Şu tek soruda düğümlenecek gerçek:
Biliyor musun acaba olup-bitenleri?

Gabriel Okara

Nijerya

GİZEMLİ DAVUL

İçimdeki gizemli davul çalıyordu
ırmakta balıklar dansa başladı
karada erkekler ve kadınlar
aynı hızla hep birlikte
davulumun ritmiyle

Oysa durdu o kız ağacın arkasında
belinde yapraklardan bir kemer
salt gülümsedi başını hafifçe eğip

Sürdürdü çalmayı davulum
giderek hızlanan ritmi
dalgalandırdı havayı
ölüleri dansa zorladı
peşlerinde gölgeleri

Oysa durdu o kız ağacın arkasında
belinde yapraklardan bir kemer
salt gülümsedi başını hafifçe eğip

Birden kaptı davulum
yeryüzün ritmini
gökyüzünün gözünü
güneşi, mehtabı ve ırmakları
dansa çağırdı
ardından ağaçlar da başladı
ritme uymaya
ve balıklar insan oldu
insanlar balık
büyümeyi kesti canlılar

Oysa durdu o kız ağacın arkasında
belinde yapraklardan bir kemer
salt gülümsedi başını hafifçe eğip

Birden bıraktı çalmayı
içimdeki gizemli davul
insanlar insan oldu
balıklar balık
ağaçlar, güneş, mehtap
hepsi buldu yerlerini
ölü girdi toprağına
büyümeye başladı canlılar

Ve ağaçların ardında durduğu yerde
saldı köklerini o kız ayak yerine
başında yapraklar yetiştı
burnundan duman çıktı
hafif gülümseme ile ayrık dudakları
karanlık bir çukura döndü

O zaman topladım gizemli davulumu
döndüm gittim
bir daha böyle yüksek sesle çalmamaya
yemin ettim

Chinua Achebe

Nijerya

GÖÇMEN ANA VE ÇOCUK

Hiçbir Meryem Ana ve Çocuk resmi
dokunamaz insanın yüreğine bir ananın
yakında unutmak zorunda kalacağı oğluna
gösterdiği sevecenlik kadar.

Hava uzun zamandır yıkanmamış çocuk kokusu
ile ağırdı ve kaburga kemikleri görülen,
kıçları kurumuş çocuklar, boş karınları
ile yürüme uğraşı veriyorlardı. Anaların
çoğunda durumu kanıksamış bir hava vardı
ama bu anada değil; dişleri arasında bir
hayalet gülümsemesi ve gözlerinde ana gururu—
nun düşsel belirtisi ile o, oğlunun kafasındaki
pas renkli saçları tarıyordu ve sonra —gözleri
ile türkü söyleyerek— onları ikiye ayırdı...
Başka bir yaşam için bu, olağan bir kahvaltı
ve okul öncesi görünümüydü; oysa bu ana işi,
küçük bir gömüte çiçek koyar gibi yapıyordu.

John Pepper Clark

Nijerya

ABIKU*

Bunca yıl gidip gelmiş olan sen,
kal dışardaki maymun ağacının orda
seninle aynı kafada olanlarla git
eğer aradığını bulamıyorsan burda.
Evet, sazdan damımızın aktığı doğru
ırmakların taştığı yağmurlarda
ve tavandaki direğin konukları oluyor
baykuşlar ve yarasalar gece boyunca.
Ve bambudan duvara eserken rüzgâr
sanki körük gibidir duvardaki kilim
kurumak için asılı balığın altında.
Yine doğrudur bu evin barındırdığı
güneşe uzanan çok sayıda parmağı
ve yarın daha çoğunu barındıracağı.
Öyleyse, kalma kapı arasında gel içeri
kal bizimle bir daha dönmeden geri.
Biz seni göğsündeki ve sırtındaki
bıçak izinden tanıyoruz kılıç balığı gibi,
ve başka evlerin uşaklarınınki gibi,
kenarları kesik kulaklarından,
ilk konukluğundan armağan.
Öyleyse gel içeri, gel ve kal
bak artık yorulmuş anan
ve artık ekşimiş sütü.
Yeni ağızlar sevindirecektir yürekleri.

(*) Abiku : Çok yaşamadan öldükten sonra, aynı anadan yeniden dünyaya gelen çocuk.

Birago Diop

Senegal

BOŞUNALIK

Söylersek eğer, sakin sakin
birgün söylemek zorunda kalacağımız her şeyi
kim duyacak sesimizi gülmeden
dilencilerin yakınma seslerini
kim duyacak gülmeden?

Ağlarsak eğer yüksek sesle acılarımızı
başlangıçtan beri sürekli artan
hangi sözler görecek koca ağızlarımızı
koca çocukların kahkahaları ile yetişmiş
hangi gözler görecek koca ağızlarımızı?

Hangi yürek duyacak yakınmamızı
hangi kulak duyacak acınacak öfkemizi
bir tümör gibi içimizde büyüyen
inleyen boğazımızın kara derinliklerine gizlenen?

Bizim Ölülerimiz onların Ölüleri ile geldiğinde
kaba sesleri ile bizimle konuştuklarında
sağırdı kulaklarımız
haykırışlarına, şiddetli yakınışlarına
sağırdı kulaklarımız...
Haykırışlarını yeryüzünde bıraktılar
havada, suda, izleri olan her yerde
bize, bu kör, sağır ve değersiz çocuklarına
onların hiçbir yaptığını göremeyenlere...

Ve ölülerimizi anlamadığımız için
haykırışlarını duyamadığımız için
iççekersek eğer, sakin sakin
ağlarsak eğer yüksek sesle acılarımızı
hangi yürek duyacak yakınmamızı
hangi kulak duyacak yüreğimizin gözyaşlarını?

David Diop

Senegal

AKBABALAR

Uygarlığın bizi suratımızdan tekmelediği
o günlerde
köpekleşen kaşlarımıza çarpılırken
kutsal su
kendi pençelerinin gölgesinde toplanıyor
akbabalar
gözcülüğün kandan yontusu gibiler

O günlerde
yollardaki katı cehennemin acı gülüşü vardı
bir de duaların tekdüze ritmi —
ekili topraklardaki ulumaları bastırdı
ayrılık öpücüklerinin acı anılarını
namlu önünde bozulan sözleri...
Ve insana benzemeyen yabancılar vardı
(kitapları bilen
sevmeyi bilmeyen)

Sizin övünç şarkılarınıza karşın,
örselenmiş Afrika'nın uzak köylerine karşın
elleriyle toprağın dölyatağına can katan bizler
—umutları bir kaleye kapatılmış insanlar—
getireceğiz baharı
Swaziland'dan Avrupa'daki fabrikalara dek
pırıl pırıl adımlarımızla!

SENİN VARLIĞIN

Senin varlığında yeniden buldum adımı
ayrılık acısı altında gömülü adımı,
artık öfkeyle saklanamayan gözleri buldum
gölgeleri parçalayan alev gibi gülüşünü,
dünün karları ardından Afrika'yı gördüm...
Sevdamın on yılı
düşler ve parçalanmış görüşlerle dolu günler,
alkolün berbat ettiği uykular,
yarının tadı ile bugünü taşıyan
ve sevdayı sınırsız bir ırmağa dönüştüren
acılar...
Senin varlığında bir kez daha buldum
kanımın belleğini, günlerimizi çevreleyen
ve ancak gülmekle dokunan gerdanlığı,
yepyeni bir coşku ile parlayan günlerimizi...

José Craveirinha

Mozambik

GELECEĞİN VATANDAŞININ ŞİİRİ

Biryerden geliyorum
öyle bir Ulustan ki henüz yok
Geldim ve burdayım iştel

Yalnız doğmadım
sen de öyle, öteki de...
kardeşiz birlikte.

Size verecek sevgim var avuç dolusu
olduğumun sevgisi
başka bir şey değil.

Bir yüreğim var
ve tek benim olmayan gözyaşlarım
Bir Ülkeden geldim ki henüz yok.

Oh! Öyle çok sevgim var ki verecek
kendimden.
Ben!
Birçokları gibi bir insan
henüz olmayan bir Ulusun vatandaşı.

GEMİDEKİ ZENCİNİN TÜRKÜSÜ

Beni ölürken görebilseydin
Milyonlarca kez doğdum...

Beni ağlarken görebilseydin
Milyonlarca kez güldüm...

Beni yakınırken görebilseydin
Milyonlarca kez sustum...

Beni türkü söylerken görebilseydin
Milyonlarca kez öldüm ve
kanım aktı...

Söyleyeyim mi sana Avrupalı kardeşim

Doğacaktın
Ağlayacaktın
Türkü söyleyecektin
Yakınacaktın
Ve ölecektin
Kanayarak...
Milyonlarca kez benim gibi!!!

Rui Nogar

Mozambik

İSTEMEDEN SAVAŞA GİDEN BİR ASKERE ŞİİR

Korkmaktan
korkarak
gitti oraya.

(Aman Tanrım, köyümde
bıraktım kadınımı...)

Utanarak
gitti oraya.

(Aman Tanrım, belki de çocuk öldüreceğim,
benim de iki yavrum var...)

Oraya gitti
başkası istedi diye.
Oraya gitti ama
ne cesareti onundu
ne de nefreti— hiç
onun olmamıştı ya—
Başkasının öfkesi
bulaşınca ona
o da öldürdü, öldürdü.
Ta ki bir gün
—bir hakaret gibi gelen—
tam güneşi varken, umudu varken
kadını varken,
oğulları, anası ve mektubu
her şeyi varken
tepesine düşene dek
gagası sarı
kuyruğu kırmızı
korkunç bir kahkaha ile
el bombaları.

Ellis Ayitey Komey

Gana

BUNCA ZARARDAN SONRA

Ne zaman vadiler dolusu kan aktığını
Mahagoni ağaçlarının korkuyla titrediğini
Çamların hastalanıp sallandığını görsem,
Biliyorum artık benimle kalamazsın
Ülkeme ışık tutamazsın
Bunca zarardan sonra.

Her anımsadığımda bana nasıl baktığını
Kulübeme girdiğin ilk gün
Bir elinde mum, ötekinde kitap
Biliyorum senin de günün geçti artık
Aynen çiftliğime saldıran çekirgeler gibi
Bunca zarardan sonra.

İlk yağmur damlasının her düşüşünde
Yeni kül rengi olmuş toprağıma
Bir elimde çapa, ötekinde başak
ve dudaklarımda sövgü başlayacağım çalışmaya
Bunca zarardan sonra.

Jawa Apronti

Gana

CENAZE TÖRENİ

Memlekette ölüm iki ırmaktır
kadınların gözlerinde
gün boyu süren bir ağıt;
diş sıktırır, göz kızartır ve iççektirir
erkeklerde
Davulların mavzerlerin sesini
ve köy halkının yürüyüşünü
hiçbir şey durduramaz
tabuttaki ölünün evine
son bir kez bakmak istemesinden başka.

Oysa burada gördüğüm
peşpeşe giden üç otomobil.
İlkinde üç kişi var—
keyifle arkadaşıyla konuşan şöför
ve çiçekler altındaki tabut arkada.
İkincisinde beş kişi var,
üçüncüsünde de öyle.

Öyle bir tören ki
mesleğinin adamınca beceriyle düzenlenmiş,
tabuttaki pirinç köşebentlerden
ağlayıcıların yüzündeki üzüntüye dek.
Geçirildi Ölüm
göşyaşsız ama beceriyle
peşpeşe giden üç araba ile.

Agostinho Neto
Angola

KİNAKSİKSİ

Ne kadar mutluydum ordan
Kinaksiksi'de bir sıranın üzerinde
sıcak bir akşamüstü saat altıda
öylece oturmaktan...

Belki bir gelen olurdu
yanıma
az da olsa
benimle oturmaya

Önümden geçerdi hiç acelesiz
insanlar
kentin içerlerine doğru giden
kara yüzler
bir Kimbundu kargaşası ile konuşan
boş bakışlı gözler.

Görürdüm yorgun adımlarını
babaları gibi uşak olan insanların
burda sevda orda şan arayan
içkide şarhoşluktan öte
birşeyler bulmaya çalışan.

Ne mutluluk ne de nefret.

Güneş batınca
ve yanınca ışıklar
kalkardım oradan
—her şeye karşın yaşamın
çok basit olduğunu düşünürdüm—
öğrendiklerimle
yorgun ama gidecek yolu olandan...

HADİ HOŞÇAKAL

Anam benim
(ve yavruları uzakta tüm kara analar)
beklemeyi ve umudu
sen öğrettin bana
acı dolu saatler boyu
öğrendiğin gibi,
oysa içimdeki yaşam
öldürdü gizem dolu umutları.

Artık beklemiyorum
beklenen benim

Umut biziz
senin çocukların
yaşamın can damarı bir inanca
yolalan

Biz, çalıların çıplak çocukları
öğle üzeri düzlüklerde
bezden toplara vuran haylazlar,
bizler
tüm yaşamları satın alınmış
kahve tarlalarında kurumaya
beyaza saygı gösterip
zenginden korkmaya

Biz senin çocukların,
aynı kenar mahallelerin çocukları,
elektriği bilmeyene
insanların sarhoşluktan öldüğü
ölüm tamtamlarına terkedilmiş
mahallelerin

Sizin çocuklarınız
acıkan
susayan
sana anne demeye korkan
insandan korkan

biziz onlar
yaşamın umudunu
geri alanlar...

Mbella Sonne Dipoko

Kamerun

ACI

Parkta yaprak kımıldamıyordu
soluk soluğa bir haberci gibi
gelip de rüzgâr söyleyene dek
barbarların geldiğini.
Fısıl fısıl konuşan dallar
çaresizliğe kapıldılar.

Size o öfkeli fırtınayı
anımsatmak isterim:
Hani çaresiz kalan çiçekler
bir buket olup vermişlerdi kendilerini
tacı meteorlarla süslü kötü krala...

Fırtına başlayana dek susup da sonra konuşan
o dallar gibi biz de bekledik
keskin soğukluğuyla görünmez bir kılıç
çarpıp kesene dek bizi.

Her parçamız bir yere gitti
sürüklenip yağmur suyunda,
her parçamız
kanımız dışında:
ağaç gövdesindeki yaban balı gibi
olduğu yerde kaldı.

SÜRGÜN

Tıkabasa dolu kanolar
sessizce uzaklaşıyor kıyılarımızdan.

Kim bu kendilerini gizleyen askerler?
Hangi ülkelere yağmur götürür şu bulutlar?

Gece yitiriyor hazinelerini
gelecek sanki bir mit
tembel parmaklarla dokunan.

Ama belli olmaz,
belki işimize yarayan bir şey var:
Çünkü bir çocuk sıska elini uzatıyor
binlerce mil uzaktaki kulübesinin kapısından
yağmuru içeri alıyor
uzun ve ince parmaklarından.

Jean - Joseph Rabearivelo

Madagaskar

GECENİN DUVARLARI'NDAN

2
Hangi görünmez fare gelmiş
gecenin duvarlarından
ve kemirmiş mehtabın sütlü kekini?
Yarın sabah,
ardından
kanlı diş izleri kalacak.

Yarın sabah
dün bütün gece içmiş olanlar
ve kartlarını masaya bırakanlar
soracaklar:
"Kimin bu altı sentlik
yeşil masada yuvarlanan?"
"O!" diye ekleyecek aralarından biri
"Arkadaşımız her şeyini yitirmiş
ve öldürmüş kendini!"

Hepsi için için gülecekler
ve sallana sallana düşecekler.
Mehtap yerinde yok artık:
çoktan deliğine kaçırdı onu fare.

4
O kız
ki gözleri uyku prizmaları
ve kirpikleri düşlerle ağır,
o kız ki ayakları denize ekili
ve parlak elleri
mercanlar ve pırıltılı tuz kalıpları getirir.
Onları sisli bir körfezin kenarına yığacak
ve dilleri kesilmiş çıplak denizcilere
yağmur gelene dek satacak.

Sonra kız apansız kaybolacak
ve son gördüğümüz şey
rüzgârda dağılan saçları olacak
sudan çıkarılan bir demet yosun
ve tadsız tuz tohumları gibi
akılda kalacak.

Lenrie Peters
Gambia

PARAŞÜTLÜ ADAMLAR

Paraşütlü adamlara göre
ilk atlayış
soluğunu keser insanın ve
görüntüsü rahatsız eder
işe yaramadan sallanan ayakların.

Sert toprak
bıraktığın yerde değildir
tepetaklak inerken aşağı,
konuşur can damarın
sen dinlersin
öğrenerek umudu kesmemeyi.

Birden yalnızsın
rüzgârlı bir yerde
açık şemsiye ile,
sıcak yeryüzü güven verir
bu titrek geçiciliğin sonunu
getirmesi ile.

Konmaya çalışırsın
yeşil çimenlerin olduğu yere
ve taşımaya yükünü
tarlanın bir köşesinden ötekisine.

Şiddetli iniştir
son noktayı koyan
ve yeryüzü bir yere gitmezken
sensin kendini başladığı yerde bulan.

Zaman yoğunlaşırken havada
yitip gidersin bulut içinde
ve her saçma düşüş gibi bu da
biter başladığı yerde.

David Rubariri

Malawi

BİR AFRİKA FIRTINASI

Aceleci bulutlar belirdi
Batıdan
apansız ve kararlı
oraya buraya üşüşen çekirgeler gibi
döne döne
kuyruğu boyunca birşeyler bırakarak
bir hiç peşinde koşan
deliler gibi

Gebe bulutlar
at sırtında gibi
birleşerek tepelere konan
kötü amaçlı kara kanatlar gibi;
rüzgâr ıslık çalıyor
ve geçsin diye o
ağaçlar eğiliyor.

Köylerde
coşku dolu çocukların çığlıkları
uçuşuyor
ve attıkları çığlıklar
rüzgâra karışıyor
sırtlarında bebeleri kadınlar
içeri dışarı
fırlayıp duruyor çılgınlar gibi
rüzgâr ıslık çalıyor
ve geçsin diye o
ağaçlar eğiliyor.

İpe dizili giysiler
yırtık bayraklar gibi sallanıyor
dalga dalga
uçup gidiyor
sallanan memeleri ortaya çıkararak,
kör edici yıldırımlar gibi hava
gürlüyor, titriyor ve patlıyor
bunca ateş - duman tufanında
ve fırtınanın çoşkusunda
rüzgâr ıslık çalıyor
ve geçsin diye o
ağaçlar eğiliyor

ŞİİRLER ÜZERİNE NOTLAR

Aşağıdaki şiirler, YANSIMA dergisinin 36. sayısında (Aralık 1974) Tekin Sönmez ile ortak çeviri olarak yayınlanmışlardı:

Bin Ozan Antolojisini Okurken (Ho Chi - Minh), Bir Mapusane Akşamı (Faiz Ahmed Faiz), Küçük Burjuva Duası (Nicanor Farra), Pentagon'da (José Alvarez Baragano), Öteki Bir Çıkartma Askerine Ağıt (Roberto Fernandez Retamar), Kennedy'nin Ölümü Üzerine Ağıt (Luis Marre), Yeni Yolculuk (Javier Heraud), Gemideki Zencinin Türküsü (Jose Craveirinha), Bunca Zarardan Sonra (Ellis Ayitey Komey), Sesler Başlıyor Yine - Her Nasılsa Yaşıyoruz (Dennis Brutus), Bir Ülkenin Ederi - Şimdi Biliyorsunuz O Oldü - Delikanlı Bir Ölü (Fernando Gordillo Cervantes), Üç (Mazisi Kunene). Biz bu şiirleri kendi çeviri anlayışımıza göre gözden geçirerek çalışmamıza aldık.

Bu kitaptaki şiirlerden bazıları, YANSIMA, SANAT ve TOPLUM ile YARIN dergilerinde ve Cumhuriyet gazetesinde yayınlanmıştır.

Aşağıdaki şiirler, yazılış dillerinden, bizim çevirisini yaptığımız dillere şu çevirmenler tarafından aktarılmışlardır:

İngilizceye
P.Neruda'dan, "Şili'ye karşı..." R.Bly - J. Wright,
diğerleri R.Bly
N.Parra'dan, "Küçük burjuva duası", J. Laughlin,
diğerleri, M.Williams
V.Jara'dan, tümü eşi Joan Jara tarafından;
J.Heraud'dan, E.Dorn - G. Brotherston
O.Paz'dan M.Rukeysen,
F.G.Cervantes'den, E-Dorn-G.Brotherston
H.Chi-Minh'den, A.Palmer
F.A. Faiz'den, V.G.Kiernan
Y.Kwang-Su'dan, P.Hyun
B.Diop'dan, G.Moore-U,Beier
A.Neto'dan "Kinaxixi", W.S.Merwin
J—J.Rabearivelo'dan G.Moore-U.Beier
İsveççeye
C.Vallejo'dan, M.Sandels-P.Zekell
C.D. de Andrade'den, A.Lundgren
O.R.Castillo'dan, B.Berg-C.E.Sjöberg
Tüm Filistinli ozanlardan, I.Rydberg
H. Chi-Minh'den "Dolunay" ve "Şafaktan Önce..." J.Kunicki

OZANLAR

LATİN AMERİKA

ŞİLİ

Pablo Neruda, (1904 - 1973): Çağımızın en büyük ozanlarından biri olan Neruda, inanmış bir toplumcuydu. Gerçek adı Neftali Ricardo Reyes olan ozan Şili'nin Parral kasabasında doğdu. İlk kitabı (**La cancion de la fiesta**) 1921 yılında yayınlandı. Bu yapıtının modernizmden etkilendiği görülür. 1923'de çıkardığı ikinci kitabı **Crepusculario** ile modernizmeden uzaklaştı. İlk yapıtları içinde temel taşı olarak, 1924'de yayınlanan **Veinte poemas de amor y una cancion desesperada** gösterilir. Çeşitli ülkelerde ülkesini konsolos olarak temsil etti. **Residencia en la tierra** (1933) ve **Espana en el corazon** (1937) bu yılların ürünüdür. Bu ikincisi, İspanya içsavaşında halkçı tarafı desteklemesinin belgesidir. 1934 yılında ülkesine döndü. İlk izlenimlerini, 1947'de yayınlanan **Tercera residencia** ile açıkladı. İlerici ve devrimci tavrını apaçık ortaya koymasından ötürü egemen güçlerin öfkesini üzerinde topladı. 1948'de yeniden ülkesini terk etti. Bundan az sonra, 1950'de en büyük yapıtını yazdı: **Canto general.** Tüm Latin Amerika'nın tarihsel dökümü olan bu dev yapıt ile Dünya Barış Ödülü'nü aldı. 1952'de ülkesine döndü ve 1953 yılında Stalin Ödülünü kazandı. Isla Negra'da yaşadığı yıllarda, **Estravagario** (1958), **Las piedras de Chile** (1961) ve **Plenos poderes** (1962) adlı kitapları çıkardı. 1973 yılındaki kanlı darbeden çok kısa süre sonra kuşku verici koşullar altında öldü.

Nicanor Parra, (1914): Şili'nin en sevilen ozanlarından birldir. Teorik fizik dalında profesör olan Parra, ünlü halk şarkıcısı Violeta Parra'nın ağabeyidir. Şiirlerinde mizah öğesi ağır basar. Bir çeşit "karşı şiir" akımının öncülüğünü yapmış olan ozan, bu konuda **Poemas y Antipoemas** adlı bir yapıt vermiştir.

Victor Jara, (1938 - 1973): Şili'nin yetiştirdiği en ünlü halk şarkıcısı ve ozanı. Kısa sürede kendi emekleri ile geçinen insanlar üzerinde yazdığı dizeler ile tanındı. Şarkıları için işyerlerini ve meydanları, konser salonlarına yeğ tuttu. Allende'nin katillerince darbeden hemen sonra öldürüldü.

KÜBA

Nicolas Guillén, (1902 -): Çağımızın en ünlü ozanlarından ve İspanyolca dilini en güzel kullananlardan birisi olan Gullién, afra-amerikan şiir türünün de yaratıcısıdır. İspanya içsavaşına katıldı ve Batista döneminde sürgünde yaşamak zorunda kaldı. Çoğu Moskova'da geçen bu zaman sırasında Nâzım Hikmet ile yakın dost oldu. Halen Küba Yazarlar Birliği başkanı olan Guillén ilk kitabını 1930 yılında yayınlamıştı, **Motivo de Son.** Hemen ardından yazdığı **Songoro Cosongo** (1931) ile Afrika temalarına eğilmiş ve burada başlattığı sınıf savaşı öğesini, **West Indies Ltd** ile sürdürmüştür. 1937'de yayınladığı **Espana** ile faşizmi yeren ozan, **El son Entero** (1947) kitabında da kendi seçtiği şiirleri toplamıştır.

Roberto Fernandez Retamar, (1930): Havana'da doğan ozan, çeşitli ülkelerde kültür ateşeliğinde bulunmuştur. Halen Havana Üniversitesi'nde öğretim görevlisidir. Sayıları altıyı geçen şiir kitapları yanında deneme kitapları da vardır.

José Alvarez Baragano, (1932 1962): Kısa yaşamı, ülkesi için uğraş vermekle geçti. Zorunlu bir yurt dışı yaşamından sonra 1959'da ülkesine döndü ve Playa Giron çıkartmasına katıldı. Ölmeden az önce, ardarda iki kitap yayınladı.

Luis Marre, (1929 -) : Çeşitli görevlerde bulunduktan sonra halen Küba radyosunda çalışmaktadır. Çağdaş Kübalı ozanlar arasında en ilgi çekenlerden biri olarak gösterilir.

PERU

Cesar Vallejo, (1892 - 1938) : İspanyol baba ve kızılderili anadan doğdu. Trujimmo Üniversitesi'nde ve Lima'da öğrenim gördü. 1923'de Paris'e gitti ve yedi yıl sonra, İspanyol sosyalistleri ile ilişki kurduğu gerekçesiyle Fransa'dan sınırdışı edildi, İspanya İçsavaşına Cumhuriyetçiler yanında katıldı. Bir süre Sovyetler Birliği'nde bulunduktan sonra, yeniden izin verilmesi üzerine Fransa'ya gitti. Kısa bir süre sonra Paris'te yoksulluk içinde öldü. En önemli şiir kitapları, **Los Keraldos Negros** (1918) ile **Trilce** (1922)'dir. Oyun ve romanları da vardır.

Javier Heraud, (1942 1963): Lima'da doğdu, Küba'da sinema eğitimi gördü. Ülkesindeki baskı rejimine başkaldırdı ve bir çarpışma sırasında öldü. Kendisinden çok şey beklenen genç ozanlar arasındaydı.

MEKSİKA

Octavio Paz, (1914): Yaşayan Latin Amerikalı ozanların en ünlülerindendir. Şiir yanında felsefe üzerine çalışmaları ile de ilgi çeker. En ünlü yapıtı, **Piedra de Sol**'dur (1958). Sürrealizm akımından etkilenmiş, İspanya içsavaşından sonra ise toplumcu şiire yönelmiştir. **Laberinto de la soledad** adlı yapıtında ise, ülkesinin kültürel geçmişin İspanyol ve kızılderililer ile olan ilgisini işlemiştir. Meksika'yı temsilen yapmakta olduğu Hindistan büyükelçiliği görevini, ülkesinde yapılan 1968 olimpiyatlarını yermek için yürüyüş yapanlara polisin saldırması ve can kaybına yol açması üzerine bırakmıştır. Halen çeşitli üniversitelerde şiir üzerine dersler vermektedir.

BREZİLYA

Carlos Drummond de Andrade, (1902 -): Brezilya'nın itabira eyaletinde doğdu. Koyu katolik bir eğitim görmüş olmasına karşın, yapıtlarında dinsel öğeye rastlanmaz. Dilinin sadeliği ve yapıtlarındaki yaşam sevgisi en önemli özelliklerindendir. İlk kitabı **Alguma Poesia** 1930'da yayınlandı. Yirmiyi bulan kitapları birçok dile çevrilmiştir. Kendi yaptığı bir seçkiyi, **50 Poemas Escolhidos Pelo Autor** adı altında yayınlamıştır.

NİKARAGUA

Fernando Gordillo Cervantes, (1940 1967): İleri bir öğrenci ve örgütçüyken, Somoza güçlerince öldürüldü. Kısa yaşamına karşın şiirleri ile Nikaragua edebiyatında yer sahibi olmuştur.

GUATEMALA

Otto René Castillo, (1936 1967): Guatemala'nın en sevilen ozanı. Yapıtları bugün bile baştaki çıkarcılarca yasaklanmaktadır. Kısa yaşamı süresince iki kez sürgüne gitmek zorunda kalan ozan, her iki sürgünden de ilk fırsatta döndü. On yıl süren 'kanlı egemenlik' sırasında öldürüldü. Castillo'nun şiirleri, bugün hâlâ baskı altında inleyen halkın dilinde dolaşmaktadır.

URUGUAY

Daniel Viglietti Latin Amerika'nın en ağır baskı rejimlerinden birini yaşayan Uruguay'ın, sürgünde en sevilen ozanı ve halk şarkıcısıdır. On yılı aşkın süredir ülkesindeki gerçekleri dünya kamuoyuna göstermek için çaba gösteren Viglietti, çeşitli Batı ülkelerinden de karşı tepki görmektedir. Bunlar arasında İngiltere ve ABD, sanatçının seyahat özgürlüğünü kısıtlamak için çeşitli engeller çıkarmışlardır.

ASYA

FİLİSTİN

Mahmut Derviş, (1943 -): İlköğrenimini İsrail'de yapan ozan üç kez tutuklandıktan sonra önce Kahire'ye, sonra Beyrut'a göçtü. Beyrut kırımından güçlükle kurtulan ozan, çeşitli ülkelerde göçmenlik yapmaktadır. Roman üzerine de çalıştığı bilinen Derviş, en önde gelen Filistin ozanları arasındadır.

Samih el Kasım: Çağdaş Filistinli ozanlar arasında tarih ve politika bilinci en ileri olanı olarak kabul edilir. Atılgan anlatımı ile diğer ozanlardan ayrılan Kasım, Vietnam üzerine yazdığı şiirlerle de saygınlık kazanmıştır.

Tevfik el Zeyyat: Çağdaş Filistinli ozan.

Fatva Tukan: 1948 neslinin temsilcisi olarak gösterilen ozan, Ürdün'de yaşamaktadır. Biraz romantizme kaçan kötümserliği ile, Haziran savaşı öncesi Filistin şiirinin tipik örneklerini vermiştir.

Salim Jabran: Çağdaş Filistinli ozan.

VİETNAM

Ho Chi Min, 1892 - 1969): Ülkesinin başta Japonya, Çin ve Fransa olmak üzere tüm yabancı güçlerden kurtulmasına önderlik etmiş ve zamanımızın tüm bağımsızlık savaşı veren halklarına yol göstermiştir. Politik kişiliği yanında, sevecen bir ozan kişiliği de barındırma becerisini göstermiş olan Ho Chi Min, 1945 - 1969 yılları arasında o zamanın Demokratik Vietnam Cumhuriyeti'ne başkanlık yapmıştır. Şiirlerinin önemli bir bölümü, "Hapisane Şiirleri" adı altında toplanmış ve çok sayıda dile çevrilmiştir.

PAKİSTAN

Faiz Ahmet Faiz, (1911): İkbal'den sonra Urdu dilinde yazan ozanların en önemlisidir. Lahor'da çıkan **Pakistan Times** gazetesinde uzun süre yönetmenlik yapmıştır. Şiirinin Nâzım'dan etkilendiğini kendisi söyleyen ozanın yapıtları birçok dile çevrilmiştir.

İRAN

Said Sultanpur, (? - 1981): Şah terörüne direndiği için tutuklanan ve baskı gören ozan, ayrıca Tiyatro Topluluğu adlı sevilen bir tiyatronun kurucusuydu. Daha sonra İran Yazarlar Birliği'nin yönetim kuruluna seçilen Sultanpur, gericilerin elinde can verdi. **Ketab-ı Avaz-ha-ye Band** (Hapisane Balladları) adlı yapıtı, sanatçının en önemli çalışması olarak görülebilir.

KORE

Yi Kwang Su, (1892): Kore şiirinin en önemli ozanları arasında gösterilir. Şiirlerinde yenilikler getirmesi ile ilgili toplamıştır.

AFRİKA

GÜNEY AFRİKA

Dennis Brutus, (1924): Eski Rodezya'da Güney Afrikalı ana-babadan doğdu. Ailesinin Güney Afrika'ya göçmesi üzerine öğrenimini orada yaptı ve hukuk fakültesini bitirdi. 1951 - 61 yılları arasında, İngilizce ve Afrikaan dilleri öğretmenliğinde bulundu. Ülkesindeki ırkçı yönetime karşı çıktığı için tutuklandı, daha sonra da işinden atıldı. Güney Afrika'nın olimpiyatlara katılmasını önlemek için çaba gösterince yeniden yakalandı ve ünlü Robben Adası'nda 18 ay ağır hapis cezası çekti. Yurt dışından yükselen protestolar sonucu serbest bırakıldı. Halen İngiltere'de yaşamaktadır. En ünlü yapıtları şunlardır: **Sirens, Knucles, Boots** (1963), **Letters to Martha** '1968), **Poems From Algiers** (1970) ve **Thoughts Abroad** (1970).

Mazisi Kunene, (1932): Zulu dilinin en büyük ozanıdır. Şiirlerini kendisi İngilizceye çevirir. 1959'dan beri Londra'da yaşayan Kunene, Güney Afrika rejimine karşı koyan ozanların başında gelmektedir. Çeşitli dergilerde şiirlerine rastlanılan ozanın, **Zulu Poems** (1971) adlı bir de kitabı vardır.

Ezekiel Mphahlele, (1919 -): Güney Afrika'nın Pretoria kentinde yoksul bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Eğitimine orada başladı, Nijerya'da bitirdi. Irkçılığa karşı çıktığı için, çıkardığı dergi kapatıldı ve zorunlu göçmenlik kaçınılmaz oldu. Avrupa'da önemli kültürel görevlerde bulunan ozan ve yazar Mphahlele, halen ABD'nin Denver Üniversitesinde öğretim görevlisidir. Şiir yanında, eleştiri yazıları ve roman da yazan Mphahlele'nin en tanınmış yapıtları şunlardır: **Man Must Live** (1947), **The Living and Death** (1960), **Down Second Avenue** adlı öykü kitapları ve romanı, denemelerini topladığı **Voices in the Whirlwind** ile **The African Image** (1962) adlı kitapları ve son romanı **The Wanderers** (1973). Dergilerde şiir yazmakla yetinen ozanın şiirleri, çeşitli antolojilerde görülür.

Keorapetse Kgositsile, (1938): Yaşamını yurt dışında geçirmek zorunda kalan bir başka Güney Afrikalı ozan, 1962'den beri ABD'de yaşıyor. Dergilerde yayınlanan şiirleri dışında, **Spirits Unchained** ve **For Melba** adlı iki kitabı vardır.

I. Choonara: Şiirleri ve radyo oyunları ile tanınan I. Choonara halen İngiltere'de yaşamaktadır.

C. J. Driver: Transvaal'da doğdu. 1963-64'de Güney Afrika Öğrenci Birliği'ne başkanlık yaptıktan sonra tutuklandı, doksan gün içerde kaldı. Daha sonra İngiltere'ye giden Driver, orada üniversite öğrenimini tamamladı. Birçok dergide şiirleri çıkan ozanın, ayrıca iki romanı da vardır.

NİJERYA

Wole Soyinka, (1935): Batı Nijerya'da doğdu, Ibadan'da öğrenim gördü. Üniversiteye İngiltere'de gitti; kısa oyunları radyoda seslendirildi. 1960'da ülkesine döndüğü zaman, **Observer**'ın açtığı yarışmada lirik oyunu A Dance of Forests birincilik kazandığı için bu oyunu, aynı yıl bağımsızlığını kazanan Nijerya'nın ulusal yapıtı olarak seçildi. Kendisi de tiyatro oyunculuğu yapan Soyinka, Afrika'nın en ünlü üç ozanından biri olarak gösterilir. **Black Orpheus** dergisinin yönetmenleri arasındadır.

Gabriel Okara, (1921 -): İçsavaşta Biafra için çarpıştı. Şiir yanında oyun da yazan Okara'nın geniş bir okur kitlesi vardır.
Chinua Achebe, (1930 -): Doğu Nijerya'da doğdu, Ibadan üniversitesini bitirdi. Radyo programcılığı yapan ozanın, ayrıca iki öykü kitabı da vardır.

John Pepper Clark, (1935): Gazeteci, öğretim görevlisi ve oyun yazarı, Şiirlerini **Poems** (1962) adı altında topladı.

SENEGAL

Birago Diop, (1906 -): Dakar'da doğdu. Mesleği veterinerliktir. Çok özen gösterdiği için az yazar. Çeşitli antolojilerde yer alan ozan, **Leurres et leurs** (1960) adlı şiir kitabı yayınlanmıştır.
David Diop, (1927 1960) Fransa'nın Bordo kentinde, Senegalli baba Kamerunlu anadan doğdu. Kısa yaşamı, Fransa ile Batı Afrika arasındaki yolculuklarla geçti. Bir uçak kazası sonucu ölen ozanın şiirleri, **Coups de pilon** (1960) adı altında kitap olarak yayınlanmıştır.

MOZAMBİK

José Craveirinha, (1922 -): Şiirleri çeşitli dergilerde yayınlanan, antolojilere alınan ozan, gazetecilik yapmaktadır. Ülkesinin bağımsızlığını kazanmasından önce Frelimo ile ilişkisi olduğu gerekçesiyle tutuklandı. **Chigubo** (1964) adlı şiir kitabı vardır.

Rui Nogar, (1933): 1964-68 yılları arası hapis yattı. Ülkesinin bağımsız olmasından sonra gazetecilliğe başladı.

GANA

Ellis Ayitey Komey, (1927): Accra'da doğdu, Accra Akademisi'ni bitirdi. **Black Orpheus** ve **West African Review** gibi önemli dergilerde şiirleri yayınlanmaktadır.

Jawa Apronti, (1940): Gana ve İngiltere'de öğrenim gördü. Halen Gana Üniversitesi'nde öğretim görevlisidir.

ANGOLA

Agostinho Neto, (1922 - 1979): Angolalı ozan ve devlet adamı. Ülkesinin bağımsızlığı için çarpıştı. MPLA'yı kurdu ve yönetti. Lizbon da tıp eğitimi gördü. Portekiz polisince tutuklandı. İki yıl sonra ilerici güçlerin yardımıyla kaçmayı başardı. Çeşitli antoolijilerde şiirleri bulunan Neto, Angola Halk Cumhuriyeti'nin ilk başkanıdır.

KAMERUN

Mbella Sonne Dipoko, (1936 -): Batı Kamerun ve Nijerya'da öğrenim gördü. Nijerya radyosunda üç yıl çalıştıktan sonra görevli olarak Paris'e gönderildi. Halen orada yaşamakta olan Dipoko, şiir yanında öykü ve roman da yazmaktadır.

MADAGASKAR

Jean-Joseph Rabearivelo, (1901 1937): Edebiyat yaşamına Fransız edebiyatının etkisiyle başlayan ozan, daha sonra ülkesi için yenilik olarak kabul edilen şiirler yazdı. Genç yaşta kendini öldüren ozanın yapıtları şunlardır: **La Caupe de cendres** (1924), **Sylvce** (1927), **Volumes** (1928), **Vientes de la Manana** (Rio de Janerio), **Prasque-songes** ve ölümünden sonra yayınlanan **24 Poems** (1963).

GAMBİA

Lenrie Peters, (1932): Mesleği operatör doktorluktur. Amatör şarkıcılık ve program takdimciliği de yapar. Şiir kitaplarından ikincisi olan **Satellites** İngiltere'de yayınlandı (1967).

MALAWİ

David Rubariri, (1930): Nyasaland'da doğdu. Öğrenimini Uganda'da tamamladı. Birara tutuklandıktan sonra serbest bırakıldı. Ülkesini ABD'de büyükelçi olarak temsil etti. Halen Makerere Üniversitesi'nde öğretim görevlisidir.

Achebe, Chinua (Nijerya) 128
de Andrade, Carlos Drummond (Brezilya) 57
Aprontl, Jawa (Gana) 139
Baragano, José Alvarez (Küba) 43
Brutus, Dennis (Güney Afrika) 104
Castillo, Otto Réne (Guatemala) 62
Cervantes Fernando Gordillo (Nikaragua) 60
Choonara I. (Güney Afrika) 121
Clark, John Pepper (Nijerya) 129
Craverinha, José (Mozambik) 134
Derviş, Mahmut (Filistin) 72
Diop, Birago (Senegal) 130
Diop, David (Senegal) 132
Dipoko, Mbella Sonne (Kamerun) 144
Driver, C.J. (Güney Afrika) 123
Faiz, Faiz Ahmed (Pakistan) 97
Guillén, Nicolas (Küba) 33
Heraud, Javier (Peru) 50
Jara, Victor (Şili) 26
Jabran, Salim (Filistin) 93
el Kasım, Samih (Filistin) 79
Kgositsile Keorapetse (Güney Afrika) 119
Komey, Ellis Ayitey (Gana) 138
Kunene, Mazisi (Güney Afrika) 110
Marre, Luis (Küba) 45
Minh, Ho Chi (Vietnam) 95
Mphahlele, Ezekiel (Güney Afrika) 113
Neto, Agostinho (Angola) 140
Neruda, Pablo (Şili) 15
Nogar, Rui (Mozambik) 136
Okara, Gabriel (Nijerya) 126
Parra, Nicanor (Şili) 22
Paz, Octavio (Meksika) 52
Peters, Lenrie (Gambia) 148
Rabearivelo, Jean - Joseph (Madagaskar) 146
Retamar, Roberto Fernandez (Küba) 41
Rubarlri, David (Malawi) 150
Soyinka Wole (Nijerya) 125
Su Yi Kwang (Kore) 101
Sultanpur, Sa'd (İran) 108
Tukan, Fatva (Filistin) 89
Vallejo, César (Peru) 46
Viglietti, Daniel (Urugvay) 69
el Zeyyat, Tevfik (Filistin) 85

ÜÇ KITADAN SESLER

Latin Amerika Asya Afrika'dan Şiirler

"Üç Kıtadan Sesler Latin Amerika-Asya-Afrika'dan Şiirler" de, Şili, Küba, Peru, Meksika, Brezilya Nikaragua, Guatemala, Uruguay, Filistin, Vietnam, Pakistan, İran, Kore, Güney Afrika, Nijerya, Senegal, Mozambik, Gana, Angola, Kamerun, Madagaskar, Gambia, Malawi'den kırk dört ozan, yüz iki şiir yer alıyor.

Buradaki ozanlardan önemli bir bölümü kendi ülkelerinde onurlu bir yaşam aradıkları için sürgün edilmiş, baskı altında yaşamışlardır. Ancak birkaçı mutlu günleri görebilmiş ve yıllar boyu yazdıkları özlem şiirlerine, yeni dönem şiirlerini eklemişlerdir.

Değerli yazar ve çevirmen Gürhan Uçkan'ın özenli derleme ve çevirileriyle oluşan Üç Kıtadan Sesler'in sonunda, "şiirler üzerine notlar" ve "ozanlar" bölümlerini de bulacaksınız.